

Ready 4Schoo!

PLAN AKTIVNOSTI

2023-1-CZ01-KA220-
SCH-000156079

Co-funded by
the European Union

NAZIV PROJEKTA

Poučavanje vještina spremnosti za školu korištenjem metoda bihevioralne analize

Broj projekta: 2023-1-CZ01-KA220-SCH-000156079

Izjava o ograničenju odgovornosti

Financirano sredstvima Europske unije. Izneseni stavovi i mišljenja su stavovi i mišljenja autora i ne moraju se podudarati sa stavovima i mišljenjima Europske unije ili Europske izvršne agencije za obrazovanje i kulturu (EACEA). Ni Europska unija ni EACEA ne mogu se smatrati odgovornima za njih.

Web stranica: <https://ready4school.eu/>

Kontakt: ready4schoolerasmus@gmail.com

Ready4School Lesson Plans © 2024 by Masarykova University, Sina Svetulka, Vimodo Ltd, Centar za autizam, INNOVATION HIVE, Odessa Regional Academy of In- Service Education licenciran je pod CC BY-NC-ND 4.0. Da biste vidjeli kopiju ove licence, posjetite <https://creativecommons.org/licenses/by-nc-nd/4.0/>

MASARYK
UNIVERSITY

Tablica sadržaja

Obrazovni materijali Aktivnost 1: Slijeđenje pravila u skupini	3
Aktivnost 2: Slijeđenje višestrukih uputa (uputa u više koraka)	10
Aktivnost 3: Čekanje na pristup odrasloj osobi i/ili predmetu	15
Aktivnost 4: Dijeljenje s vršnjacima	20
Aktivnost 5: Pozdravljanje i/ili pohvala vršnjaka	27
Aktivnost 6: Prepoznavanje da je netko povrijeđen/uznemiren (empatija).....	32
Aktivnost 7: Traženje pažnje vršnjaka/pristupa nečemu	39
Aktivnost 8: Traženje pomoći od odrasle osobe ili vršnjaka	43
Aktivnost 9: Traženje pažnje odraslih	51
Aktivnost 10: Upravljanje vremenom	57
Aktivnost 11: Prihvatanje promjene	63
Aktivnost 12: Korištenje strategija suočavanja s izazovnim osjetilnim situacijama	70

Obrazovni materijali Aktivnost 1:

Slijeđenje pravila u skupini

Dobni raspon: 4-6 godina

Trajanje aktivnosti: 45 - 60 minuta

Pregled i svrha

Pravila u vrtićkim skupinama ključna su za pružanje sigurnog i poticajnog okruženja za malu djecu dok kreću na svoje obrazovno putovanje. Ova su pravila temelj za uspostavljanje jasnih očekivanja i smjernica za kasnije ponašanje u školi, promicanje pozitivnog ponašanja, odgovornosti i poštovanja prema drugima u skupini. U predškolskoj dobi pravila su često prilagođena razvojnim potrebama male djece, s jakim fokusom na poticanje socijalno-emocionalnog učenja. To znači da su pravila osmišljena kako bi pomogla djeci da nauče kako komunicirati, dijeliti, izmjenjivati, koristiti ljubazne riječi i biti pažljivi slušatelji. Slijedeći ove smjernice, predškolci mogu razviti socijalne vještine koje su im potrebne za pozitivnu interakciju sa svojim vršnjacima, izgradnju snažnih odnosa i razvoj zdravog samopoštovanja. Pravila također pomažu u stvaranju osjećaja strukture i rutine u skupini, pružajući djeci osjećaj sigurnosti i stabilnosti bitan za njihovu opću dobrobit.

Ciljevi

1. Shvatiti važnost poštivanja pravila u skupini za njihovu sigurnost i dobrobit.
2. Razvijati socijalne vještine kao što su komunikacija, dijeljenje, izmjenjivanje, korištenje ljubaznih riječi i pažljivo slušanje.
3. Učiti poštovati druge u skupini i slijediti smjernice odgojitelja.
4. Razviti odgovornost prema svom okruženju za učenje i svom ponašanju.
5. Razumjeti posljedice nepoštivanja pravila u skupini i utjecaj koji to ima na njihove vršnjake i okruženje za učenje.

Potrebni materijali

- Slikovnice o poštivanju pravila i poštivanju drugih
- Vizualna pomagala kao što su plakati ili grafikoni sa slikama pravila u skupini
- Materijali za igranje uloga kao što su odjeća ili lutke za prikaz primjera poštivanja pravila
- Male igračke ili konketi za vježbanje preusmjeravanja i dijeljenja

- Materijali za pisanje i bojanje za izradu individualiziranih tablica pravila u skupini
- Audio ili video resursi kao što su pjesme ili videozapisi koji naglašavaju važnost poštivanja pravila na zabavan i privlačan način.

Aktivnosti poučavanja

- Uvod (5 minuta)
 - Okupite djecu u krug i pitajte ih znaju li što su pravila i zašto ih trebamo.
 - Razgovarajte o važnosti pravila i kako nam pomažu da budemo sigurni i sretni.
- Knjige i plakati (15 min)
 - Pročitajte priču o poštivanju pravila i poštovanju drugih kao što je "David ide u školu" Davida Shannona.
 - Pokažite slike pravila ponašanja u skupini na plakatima i razgovarajte o svakom pravilu s djecom.
 - Pitajte ih zašto misle da je određeno pravilo važno.
- Igranje uloga (15 minuta)
 - Koristite odjeću ili lutke za oblačenje kako biste pokazali primjere slijeđenja pravila. Na primjer, naizmjenice se pretvarajte da ste odgojitelj i dijete i odigrajte različite scenarije u kojima je poštivanje pravila ključno.
- Izmjena i dijeljenje (10 minuta)
 - Osigurajte male igračke ili koncrete i neka djeca vježbaju izmjenjivanje i dijeljenje.
- Individualizirani grafikoni s pravilima (10 minuta)
 - Osigurajte svakom djetetu materijale za pisanje i bojanje i zamolite ih da izrade svoju individualiziranu tablicu pravila u skupini.
 - Potaknite ih da uključe slike i riječi koje predstavljaju pravila koja su naučili tijekom aktivnosti.
- Audio ili video resursi (5 minuta)
 - Pustite zabavnu i zanimljivu pjesmu ili video koji naglašava važnost poštivanja pravila.
- Zaključak (5 minuta)
 - Okupite djecu natrag u krug i pregledajte što su naučili o pravilima u skupini.
 - Potaknite djecu da koriste svoje vještine u svakodnevnim situacijama.

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Pravila nakon poučavanja: Prikažite jasna i sažeta pravila skupine na pozitivan i vizualno privlačan način (npr. slikovne tablice, kratke rime).

- Redovito pregledavajte pravila: Pregledajte pravila u skupini na početku godine, nakon pauze i kad god vam se čini kao potreban podsjetnik.
- Koristite pozitivan jezik: Pravila napisati u pozitivnim frazama, usredotočujući se na ono što želite da djeca rade (npr. "U našoj prostoriji hodamo" umjesto "Ne trčite").
- Dnevne rutine: Uspostavite dosljedne dnevne rutine i istaknite vizualne rasporede kako biste pomogli djeci da predvide što slijedi i da se osjećaju ugodno unutar strukture.
- Prijelazi: Jasno signalizirajte prijelaze između aktivnosti pomoću vizualnih ili slušnih znakova (npr. zvona, pjesme) i dajte jasne upute za prijelaze.
- "Uhvatite" ih dok slijede pravila: Aktivno hvalite i odajte priznanje djeci kada se pridržavaju pravila. Ovo pozitivno potkrepljenje jača željena ponašanja.
- Pozitivni uzori: Sami modelirajte očekivano ponašanje i potaknite djecu da pomažu jedni drugima da slijede pravila.
- Nagrade za cijelu skupinu: Implementirajte sustav za nagrade za cijelu skupinu kada djeca kolektivno slijede pravila tijekom određenog razdoblja.
- Usredotočite se na pozitivne interakcije: Izgradite pozitivne odnose s djecom i stvorite poticajnu klimu u skupini.
- Izbor i kontrola: Ponudite djeci određeni izbor ili kontrolu kad god je to moguće (npr. odabir mjesta za samostalan rad).
- Vještine rješavanja sukoba: Naučite djecu osnovnim vještinama rješavanja sukoba kako bi mogli upravljati nesuglasticama bez kršenja pravila.

Zapamtite: Strategije razine 1 provode se za svu djecu u skupini. Cilj je stvoriti transparentno, predvidljivo i pozitivno okruženje za učenje u kojem slijedenje pravila postaje prirodan dio rutine.

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Pravila nakon poučavanja s vizualnom podrškom i jednostavnim jezikom.
- Objavite vizualne podsjetnike na pravila u skupini.
- Osigurajte dosljednu provedbu pravila od strane svih odraslih osoba.
- Hvalite i odajte priznanje onima koji slijede pravila.

- Koristite pozitivne fraze kada dajete upute (npr. "Hodajte po sobi" umjesto "Ne trčite").
- Preusmjerite djetetovo ponašanje na očekivano ponašanje kada se prekrši pravilo. Ponudite izbore kad god je to moguće.
- Uspostavite jasne rutine i rasporede za taj dan.
- Podijelite složene aktivnosti na manje, lakše izvodljive korake s jasnim uputama.
- Ponudite vrijeme čekanja nakon davanja uputa prije nego što očekujete odgovor.
- Naučite djecu vještinama samoregulacije, kao što su vježbe dubokog disanja ili brojanje kako biste se smirili.
- Vježbajte slijeđenje uputa kroz igre ili aktivnosti kako biste ojačali ovu vještinu na zabavan način.
- Uključite se u scenarije igranja uloga u kojima djeca mogu vježbati slijeđenje pravila i pozitivnih posljedica koje iz toga proizlaze.

Ove strategije razine 2 mogu se koristiti zajedno sa strategijama razine 1 kako bi se stvorio dobro zaokružen pristup pomaganju djeci da nauče slijediti pravila. Strategije razine 1 općenito se provode u skupini za svu djecu, dok se strategije razine 2 koriste za djecu kojoj je potrebna dodatna podrška.

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna podrška):

- Identificirajte specifične izazove: Radite s djetetom kako biste identificirali specifične izazove s kojima se suočava slijedeći pravila. Razumije li pravilo? Ima li problema s prijelazima? Senzorno preopterećenje?
- Individualizirani grafikoni pravila: Stvorite individualizirana pravila s vizualnim prikazima i jasnim, sažetim jezikom prilagođenim djetetovim potrebama. Koristite slike, ikone ili čak jednostavne crteže za predstavljanje pravila.
- Socijalne priče: Razvijte socijalne priče koje objašnjavaju važnost poštivanja pravila i posljedice njihovog nepoštivanja. Te se priče mogu personalizirati djetetovim imenom i specifičnim situacijama u skupini.
- Prethodna korekcija: Podsjetite dijete na očekivano ponašanje mirno i pozitivno prije nego što se pojavi potencijalno izazovna situacija. Ovaj proaktivni pristup može pomoći u sprječavanju ponašanja koje krši pravila.
- Upute za socijalne vještine: Pružite ciljane upute o socijalnim vještinama, posebno se usredotočujući na vještine kao što su izmjenjivanje, pažljivo slušanje i slijeđenje uputa.

- Izbor *Time-in/Time-out*: Implementirajte modificirani sustav *Time-outa* u kojem dijete može odabrati umirujuću aktivnost tijekom kratke pauze kako bi se reguliralo. To im daje osjećaj kontrole i smanjuje njihovu povezanost s kaznom.
- Ekonomija žetona: Implementirajte sustav ekonomije žetona u kojem dijete zarađuje žetone kako bi slijedilo pravila. Ti se žetoni zatim mogu zamijeniti za željene aktivnosti ili nagrade.
- Pohvalite ih kada nešto dobro rade: Aktivno tražite prilike da pohvalite dijete zbog pridržavanja pravila, čak i naizgled malih. Ovo pozitivno potkrepljenje jača željena ponašanja.
- Ploče izbora: Ponudite ploče s izborom s dvije ili tri prihvatljive opcije koje dijete može odabrati prije aktivnosti. To osigurava određenu razinu kontrole i smanjuje vjerojatnost otpora.
- Strukturirano okruženje: Osigurajte strukturirano okruženje u skupini s jasnim rutinama i očekivanjima.
- Senzorne modifikacije: Ako senzorno preopterećenje pridonosi ponašanju koje krši pravila, istražite modifikacije kao što su slušalice za blokiranje buke, senzorne igračke ili pristup kutićima za smirivanje.

Zapamtite: intervencije razine 3 intenzivnije su od razine 1 ili 2 i mogu uključivati suradnju sa stručnjacima. Cilj je pružiti ciljanu podršku koja pomaže djetetu da razumije očekivanja, razvije mehanizme suočavanja i izgradi uspješnu evidenciju poštivanja pravila.

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

Poučavanje na razini 4 usredotočeno je na visoko individualiziranu i intenzivnu podršku djeci s PSA-om ili drugim teškoćama kojima je potrebna značajna pomoć u poštivanju pravila. Evo nekoliko strategija koje treba uzeti u obzir:

- Trenutno i često potkrepljenje: Koristite trenutno i često pozitivno potkrepljenje (npr. pohvale, preferirane igračke, petice) čak i za male pokušaje poštivanja pravila.
- Uparivanje s preferiranim aktivnostima: Uparite sljedeća pravila s vrlo poželjnim aktivnostima kako biste povećali motivaciju. Na primjer, dopustite pristup omiljenoj igrački ili aktivnosti odmah nakon što se slijedilo pravilo.
- Vizualni rasporedi i rutine: Izradite visoko vizualne rasporede koristeći slike ili konkretne za prikaz nadolazećih aktivnosti i očekivanih ponašanja.
- Prvo/zatim ploče: Iskoristite Prvo/zatim ploče s vizualnom podrškom kako biste komunicirali što se prvo treba napraviti (slijedeći pravilo) prije željene aktivnosti (preferirana igračka).

- Fizička podrška i vođenje rukom preko ruke: Pružite fizičku podršku ili smjernice iz ruke preko ruke kako biste pokazali željeno ponašanje (npr. fizičko vođenje djeteta da sjedne tijekom kruga). Postupno smanjujte upute kako dijete razvija neovisnost.
- Jednostavna i jasna pravila: Usredotočite se na nekoliko jednostavnih i jasnih pravila odjednom. Podijelite složena pravila na manje, lakše izvodljive korake.
- Modeliranje očekivanog ponašanja: Sami modelirajte očekivano ponašanje i potaknite vršnjake da učine isto. To pruža jasan vizualni primjer kako izgleda "slijeđenje pravila".
- Identificirajte okidače: Surađujte sa stručnjacima (npr. analitičarima ponašanja) kako biste identificirali okidače koji bi djetetu mogli otežati pridržavanje pravila (npr. senzorno preopterećenje, nejasna očekivanja).
- Proaktivne strategije: Razvijte proaktivne strategije za rješavanje potencijalnih okidača prije nego što eskaliraju u izazovna ponašanja. To može uključivati nuđenje umirujućih aktivnosti, pružanje vizualnih podsjetnika ili prilagođavanje okoline.
- Zamjenska ponašanja: Naučite dijete zamjenskim ponašanjima za izazovna ponašanja koja se javljaju kada se pravila ne poštuju. Naprimjer, naučite ih da koriste slikovnu karticu kako bi izrazili svoju potrebu umjesto da dođe do izljeva bijesa.
- Alternativna i augmentativna komunikacija (AAC): Ako dijete ima ograničene vještine verbalne komunikacije, istražite korištenje AAC metoda kao što su slikovne kartice ili komunikacijske aplikacije kako biste olakšali komunikaciju o potrebama i razumijevanje pravila.
- Jednostavan i izravan jezik: Koristite jednostavan, izravan jezik s kratkim rečenicama i pozitivnim frazama kada komunicirate očekivanja.
- Provjerite razumijevanje: Redovito provjeravajte razumije li dijete pravilo postavljanjem jednostavnih pitanja ili korištenjem gesta.

Dodatne bihevioralne strategije

- **Očekivani izazovi u ponašanju:**
 - Ometajuće ponašanje, nepoštivanje pravila, nedostatak pažnje.
- **Preventivne strategije:**
 - Koristite pozitivno potkrepljenje, uspostavite jasna očekivanja, osigurajte strukturiranu rutinu i koristite vizualnu podršku.
- **Strategije intervencije za izazovna ponašanja:**
 - Koristite preusmjerenje, ponudite pozitivne povratne informacije i pružite miran i siguran prostor djeci da uzmu pauzu.

Strategije suradnje

- **Relevantni suradnici:**
 - Roditelji, stručni suradnici i uprava.
- **Mogućnosti suradnje:**
 - Uključite roditelje kod usvajanja pravila u skupini i kod kuće
 - surađujte sa stručnom službom na rješavanju izazovnih ponašanja i
 - zatražite podršku od uprave kada je to potrebno.

Uključivanje tehnologije

- Aplikacija, alati, softver itd. Koristiti pomoću:
 - Interaktivne ploče, edukativne aplikacije i videozapisi.
 - Super jednostavna pravila - Interaktivna aplikacija koja djecu uči o slijeđenju pravila i poštivanju drugih.
 - PBS Kids - Web stranica koja nudi edukativne videozapise i igre o slijeđenju pravila i socijalno-emocionalnom učenju.
 - Ulica Sezam - Popularna dječja emisija koja ima epizode o poštivanju pravila i slaganju s drugima.
 - Susjedstvo Daniela Tigera - Animirana serija koja se fokusira na socijalno-emocionalno učenje, uključujući poštivanje pravila i pokazivanje poštovanja.
 - Happy Kids Timer - Aplikacija koja pomaže maloj djeci da razviju dobre navike i rutine slijedeći jednostavna pravila.
 - Kid-E-Cats - Emisija koja podučava predškolce o timskom radu, izmjenjivanju i poštivanju pravila.
 - ABCmouse - Edukativna web stranica koja nudi lekcije o socijalno-emocionalnom učenju, uključujući poštivanje pravila i odgovornost.
 - BrainPOP Jr. - Web stranica koja nudi edukativne videozapise o raznim temama, uključujući poštivanje pravila i donošenje dobrih odluka.

Ishodi

Koraci za provjeru razumijevanja djece:

1. Promatranje djece koja slijede pravila u skupini.
2. Prikupljeni podatci o tome koliko puta djeca krše ili slijede pravila.
3. Samoprocjena djece o njihovom razumijevanju pravila u učionici.

Dodatni resursi za podršku

Web stranice/poveznice na druge korisne resurse o ciljanoj temi.

- <https://www.autismadventures.com/teaching-classroom-rules/>

- https://cdn2.hubspot.net/hub/94958/file-1524764724-pdf/dos_and_donts_of_classroom_management_your_25_best_tips.pdf
- <https://www.teachhub.com/classroom-management/2016/01/classroom-management-develop-clear-rules-and-expectations/>
- <https://www.autismadventures.com/classroom-rules-behavior-basics/>
- <https://iris.peabody.vanderbilt.edu/module/ecbm/cresource/q1/p03/>
- <https://autismclassroomresources.com/visual-rules-and-expectations-freebie/>

Aktivnost 2: Slijeđenje višestrukih uputa (uputa u više koraka)

Dobni raspon: 3-8

Trajanje aktivnosti: 60 minuta

Pregled i svrha

Svrha ove aktivnosti je razviti djetetovu sposobnost da slijedi višestruke upute što je temeljna vještina za akademski uspjeh i svakodnevni život. Rastavljanjem zadataka na korake kojima se može upravljati i davanjem jasnih uputa, djeca će naučiti pažljivo slušati, obrađivati informacije uzastopno i učinkovito izvršavati zadatke. Ovladavanje ovom vještinom potiče kognitivni razvoj, poboljšava akademski uspjeh i promiče neovisnost i samopouzdanje u izvršavanju zadataka.

Ciljevi

1. Slijediti upute odrasle osobe u jednom koraku tijekom grupne aktivnosti.
2. Slijediti upute odrasle osobe u više koraka tijekom grupne aktivnosti.
3. Slijediti upute vršnjaka u jednom koraku tijekom grupne aktivnosti.
4. Slijediti upute vršnjaka u više koraka tijekom grupne aktivnosti.

Potrebni materijali

- Crvene, plave, žute i zelene bojice za svako dijete
- Papir
- Olovke i flomasteri
- Ispisi jednostavnih uzoraka crteža
- Tiskane upute

Aktivnosti poučavanja

- Uvod (5 minuta):
 - Okupite djecu u krug i predstavite koncept slijedenja višestrukih uputa. Razgovarajte o tome zašto je važno slijediti upute i kako nam to pomaže da uspješno dovršimo zadatke. Navedite primjere višestrukih uputa iz svakodnevnih aktivnosti, kao što je izrada sendviča ili pospremanje igračka.
- Slaganje objekata (10 minuta).
 - Poredajte bojice na stolu ispred djece. Objasnite im da moraju preurediti bojice na temelju vaših uputa.
 - Za upute u jednom koraku dajte jednostavne upute jednu po jednu poput "Podignite plavu bojicu". "Stavite je ispred crvene bojice." ili zamolite ih da naprave oblike poput "Napravite T pomoću bojica". Na kraju bi sva djeca trebala imati isti redoslijed/oblik.
 - Za upute u dva koraka dajte dvije upute odjednom. Na primjer: "Podignite plavu bojicu i stavite je ispred crvene bojice.", "Pomaknite žutu bojicu na drugo mjesto." "Pomaknite bojicu s prvog mjesta na treće mjesto."
 - Na kraju bi sva djeca trebala imati isti redoslijed/oblik. Možete s vremenom činiti upute postupno kompliciranijima. Na primjer: "Pomaknite zelenu bojicu na treće mjesto, a posljednju bojicu na prvo mjesto."
- Crtanje (15 minuta)
 - Podijelite djecu u parove, osiguravajući da se svaki par sastoji od partnera sa sličnim sposobnostima. Potaknite ih da sjede jedan nasuprot drugome, pri čemu je jedan partner označen kao "instruktor", a drugi kao "crtič".
 - Pokažite jednostavan dizajn/crtič "instruktoru", koji zatim započinje davanjem usmenih uputa za crtanje svom partneru, koji pažljivo sluša i slijedi upute. Nakon dovršetka crteža, "crtič" mora pogoditi koji je crtež. Pobrinite se da djeca mijenjaju uloge, dopuštajući svakom djetetu da se izmjenjuje i kao instruktor i kao crtich.
- Simon kaže (15 minuta)
 - Igrajte klasičnu igru Simon kaže. Započnite s jednostavnim radnjama i postupno prijedite na višestruke upute kao što su "Simon kaže, napravi tri koraka naprijed, okreni se dvaput i pljesni rukama." Djeca moraju pažljivo slušati i ispravno slijediti sve korake kako bi ostala u igri.
 - Generalizacija: Zamolite vršnjaka da vodi igru i da upute (možete dati popis ciljanih uputa).
- Grupni izazov (15 minuta)
 - Neka djeca sjednu u krug. Svako dijete dobit će komad papira s napisanim uputama. Kvaka je u tome što mogu slijediti svoje upute tek nakon što drugo dijete dovrši svoje. Dakle, moraju biti fokusirani!
 - Morat ćete imati onoliko listova papira koliko i djece, ali upute moraju biti napisane u manjim koracima kako bi igra funkcionirala. Možete stvoriti vlastite ciljeve (ili koristiti one navedene u nastavku), ispisati svaku uputu na komad papira i podijeliti ih nasumično.

- Da bi stvar bila još kompliciranija, možete svakom djetetu dati dvije upute tako da moraju obratiti pozornost na dvije različite radnje odjednom. Ovo bi također bila izvrsna igra za djecu s radom na produženju pažnje!

Primjer:

Odgojitelj započinje: Skočite na mjesto.

Nakon što netko skoči na mjesto, ustanite i okrenite se dva puta.

Nakon što se netko dvaput okrene, ustanite i pljesnite rukama tri puta.

Nakon što netko tri puta pljesne rukama, ustanite i stupajte.

Nakon što netko stupa, ustanite i vičite svoje ime.

Nakon što netko izvikne svoje ime, ustanite i lajte poput psa.

Nakon što netko laje poput psa, ustanite i mašite kosom naprijed-natrag.

Nakon što netko zamahne kosom naprijed-natrag, ustanite i poskakujte dva puta.

Nakon što netko dvaput poskoči, ustanite i naklonite se.

Nakon što se netko nakloni, ustanite i recite "KRAJ!"

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Izazovite djecu složenijim i kreativnijim uputama tijekom aktivnosti.
- Potaknite ih da stvore vlastite upute u više koraka koje će vršnjaci slijediti.

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Dajte jasne i sažete upute tijekom aktivnosti.
- Pohvalite i ohrabrite ih da točno slijede upute.
- Pružite djeci prilike da vode i daju upute svojim vršnjacima.

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna podrška):

- Podijelite upute na manje korake kako biste ih učinili lakšima za izvršavanje.
- Ponudite vizualna pomagala ili modeliranje kako biste podržali razumijevanje.
- Osigurajte dodatnu vježbu i ponavljanje za djecu koja imaju problema sa slijeđenjem uputa u više koraka.
- Napravite "fleksibilne" i "nefleksibilne" kartice kako biste pomogli djetetu da prepozna kada je on ili netko drugi "fleksibilan" i "nefleksibilan"

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

- Ponudite 1:1 podršku odgojitelja ili pomoćnika u nastavi tijekom aktivnosti.
- Pojednostavnite upute i koristite geste, modeliranje i fizičku podršku da biste im pomogli razumjeti i dovršiti zadatke.
- Podijelite zadatke na manje, ostvarivije korake i pružite obilje pozitivnog potkrepljenja za svaki uspjeh.
- Navedite pisane upute uz odgovarajuće slike. Potaknite ih da samostalno usklade pisane upute sa slikama. To jača njihovo razumijevanje pisanih i usmenih uputa dok uključuje vizualne znakove za pojačanje.
- Razmislite o uključivanju osjetilnih elemenata ili alternativnih komunikacijskih metoda kako biste angažirali djecu s ograničenim verbalnim sposobnostima.

Dodatne bihevioralne strategije

Očekivani izazovi u ponašanju:

- Poteškoće u slijeđenju uputa u više koraka koje mogu dovesti do frustracije i rezultirati izazovnim ponašanjima (izljevi bijesa, agresija itd.).
- Poteškoće u suočavanju s gubitkom što može rezultirati izazovnim ponašanjem
- Poteškoće s održavanjem koncentracije.
- Neusklađenost ili otpor prema sudjelovanju u grupnim aktivnostima.

Preventivne strategije:

- Dajte jasne i sažete upute jednostavnim jezikom i vizualnim pomagalicama za podršku razumijevanju.
- Pripremite dijete za uspjeh tako što ćete upute podijeliti na manje korake uzimajući u obzir sposobnosti svakog djeteta.
- Nagradite dijete pohvalama, pozitivnim jezikom ili opipljivim nagradama ako je potrebno (pozitivno potkrepljenje) kako biste motivirali i potaknuli sudjelovanje.
- Uključite aktivne pauze i senzorne aktivnosti kako biste pomogli djeci da reguliraju razinu energije i pažnju.
- Uspostavite dosljedne rutine i vizualne rasporede kako biste promicali predvidljivost i smanjili tjeskobu.
- Ponudite djetetu izbor u aktivnostima kako biste povećali njegov osjećaj kontrole i autonomije. Dopustite im da odaberu željene zadatke ili aktivnosti ili ponudite izbore u načinu na koji izvršavaju zadatke. To može pomoći u smanjenju otpora sudjelovanju i povećanju angažmana i suradnje.
- Postavite jasna očekivanja i pravila ponašanja te modelirajte odgovarajuće socijalne vještine

- Potaknite pozitivnu atmosferu podrške tijekom igara ili aktivnosti, naglašavajući uživanje u sudjelovanju, a ne samo na pobjedu.
- Modelirajte odgovarajuće reakcije na pobjedu i poraz, pokazujući naklonost i otpornost u obje situacije.
- Ponudite česte prilike za kretanje i aktivno sudjelovanje kako biste spriječili nemir i dosadu.

Strategije intervencije za izazovna ponašanja:

- Preusmjerite ponašanje izvan zadatka.
- Podsjetite na pravila igre
- Upotrijebite mjerač vremena za označavanje koliko je vremena ostalo za aktivnost
- Koristite tehnike smirivanja, kao što su vježbe dubokog disanja ili vizualne strategije smirivanja, kako biste pomogli djeci da upravljaju snažnim emocijama i ponašanjem.
- Ponudite individualizirano vodstvo i pomoć prema potrebi kako biste osigurali da se dijete osjeća podržano i sposobno izvršiti zadatak.
- Ako se tijekom aktivnosti pojave izazovna ponašanja, pobrinite se da su sva djeca sigurna.
- Smanjite pažnju koju posvećujete izazovnim ponašanjima. Umjesto toga, dajte jasne izjave hvaleći djecu koja se upuštaju u željena ponašanja. Ako se aktivnost mora prekinuti za dijete, svakako je ponovno posjetite kada je dijete mirno.
- Nakon što se dijete smiri, pristupite djetetu s empatijom i razumijevanjem, priznajući njegove osjećaje frustracije ili razočaranja. Ponudite sigurnost i pohvale za njihov trud, čak i ako nisu uspjeli. Potaknite ih da verbalno izraze svoje emocije i potvrdite svoje osjećaje.

Strategije suradnje

- **Relevantni suradnici:** Roditelji igraju ključnu ulogu u podršci učenju i razvoju svog djeteta. Možete surađivati s njima tako da ih zamolite da vježbaju igre kod kuće. Drugi odgojitelji i terapeuti također mogu surađivati tako što će djetetu pružiti mnogo prilika da slijedi upute u skupini
- **Mogućnosti suradnje:** Roditelji i odgojitelji mogu vježbati "Slijedeći upute" kod kuće i u svakodnevnom poučavanju, upućujući dijete da izvršava dnevne zadatke.

Uključivanje tehnologije

Igre vezane uz slijeđenje uputa: <https://apps.apple.com/ca/app/following-directions-game/id1203449640>

Simon kaže <https://apps.apple.com/us/app/word-vault-pro/id672989436>

<https://www.hearbuilder.com/>

<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.DefaultCompany.Splingo&hl=en&gl=US>

Pomoć pri kreiranju vizualne podrške: <https://arasaac.org/index.html>

Ishodi

1. Promatrajte djetetov odgovor nakon dobivenih uputa od strane odrasle osobe ili vršnjaka tijekom provođenja aktivnosti i tijekom dana.
2. Prikupite podatke o tome kako dijete slijedi upute. Možete zbrojiti koliko je puta dijete ispravno slijedilo upute u jednom ili više koraka, samostalno ili uz vašu dodatnu podršku/upute i koliko puta nije slijedilo. Osim toga, prikupite podatke o broju koraka koje uspješno slijedi, tako da možete postupno povećavati broj koraka. Primjer obrasca u nastavku:

Datum	Ciljani broj koraka u uputi	Samostalno slijedenje uputa	Slijedenje uputa uz podršku	Nije slijedio	Izazovno ponašanje da/ne
1.3.	2			x	DA
1.3.	2		x		DA
1.3.	2		x		NE
1.3.	2	x			NE

Dodatni resursi za podršku

<https://www.youtube.com/watch?v=8xXgo3Dq214>

<https://www.youtube.com/watch?v=dEk9FbPNv4E>

<https://www.youtube.com/watch?v=9vhBDUINSjw>

Aktivnost 3: Čekanje na pristup odrasloj osobi i/ili predmetu

Dobni raspon: 3-6 godina.

Trajanje lekcije: 60 minuta

Pregled i svrha

Razviti socijalne vještine i vještine samoregulacije učeći dijete da strpljivo čeka do 90 sekundi, dok koristi riječi čekanja kao što su "u redu" ili palac gore (ako je prikladno), za pristup odrasloj osobi, pomoći i/ili materijalima. Ako dijete ne govori, dijete može šutjeti.

Razvijanje vještine čekanja u predškolskoj ustanovi od vitalnog je značaja za djecu prije prelaska u osnovnu školu. Na ovaj način ih se priprema za sudjelovanje u strukturiranim aktivnostima i praćenju rutina, osiguravajući lakše prijelaze i bolji angažman. Socijalno, čekanje potiče pozitivne interakcije s vršnjacima i odraslima, promičući empatiju, suradnju i rješavanje sukoba bitne za odnose u osnovnoj školi. Osim toga, pomaže u upravljanju skupinom smanjujući ometajuća ponašanja i omogućuje odgojiteljima da se usredotoče na podučavanje. Emocionalno, gradi samoregulaciju, ključnu za rješavanje izazova u osnovnoškolskom okruženju. U konačnici, poučavanje čekanja u predškolskoj ustanovi osposobljava djecu vještinama potrebnim za akademski, društveni i emocionalni uspjeh u osnovnoj školi i šire.

Ciljevi

1. Strpljivo pričekati 30 sekundi kada vam se kaže da "pričekate" nakon što zatražite od odrasle osobe pomoć ili pristup željenim predmetima.
2. Strpljivo pričekati 60 sekundi kada vam se kaže da "pričekate" nakon što zatražite pomoć odrasle osobe ili pristup željenim stavkama.
3. Strpljivo pričekati 90 sekundi kada vam se kaže da "pričekate" nakon što zamolite odraslu osobu za pomoć ili pristup željenim stavkama.

Osigurajte da dijete istinski želi predmet ili želi surađivati s osobom ili želi pomoć (dijete bi trebalo izraziti tu želju, bilo verbaliziranjem, pokazivanjem ili korištenjem nekog oblika komunikacije kako bi naznačilo svoje preferencije).

Potrebni materijali

Materijali koji se koriste vrijedni su za djecu, djeca se žele igrati s njima ili biti u kontaktu s njima.

- Slikovnice/socijalne priče o čekanju (npr. "Čekanje nije lako" Mo Willemsa ili gotova socijalna priča o čekanju)
- Mjerač vremena ili sat
- Vizualna pomagala (npr. slike ili plakati koji ilustriraju čekanje)
- Rekviziti za igranje uloga (npr. hrana za igru, igračke)
- Papir i bojice/flomasteri

Aktivnosti poučavanja

- Uvod (10 minuta):
 - Okupite djecu u krug i razgovarajte o konceptu čekanja. Postavljajte pitanja poput: "Što znači čekati?" i "Možete li se sjetiti trenutaka kada morate čekati?"
 - Pročitajte slikovnicu o čekanju, uključivanju djece u rasprave o iskustvima likova s čekanjem. Upotrijebite knjigu na hrvatskom jeziku o čekanju ili

prijevod kratke socijalne priče o čekanju koju možete pronaći ovdje:
<https://ellakids.app/s/b9009264-3c9b-4895-bdc3-34244a171a9c>

- Razumijevanje čekanja (10 minuta):
 - Koristite vizualna pomagala (za ilustraciju različitih scenarija u kojima je potrebno čekanje (npr. čekanje na ljuljački, čekanje da prijatelj završi s igrom).
 - Raspravite zašto je čekanje važno i kako pomaže nama i drugima.
- Strategije čekanja (10 minuta):
 - Uvedite različite strategije za strpljivo čekanje, poput dubokog disanja, brojanja i ometanja nekom aktivnošću.
 - Modelirajte korištenje strategija, neka se djeca uključe u strategije s vama (npr. svi duboko udahnu ili broje zajedno).
- Aktivnost igranja uloga (10 minuta):
 - Podijelite djecu u parove i osigurajte im rekvizite za igranje uloga (npr. hrana za igru, igračke).
 - Dodijelite jedno dijete u svakom paru da bude "konobar", a drugo da bude "osoba koja čeka".
 - Potaknite "osobu koja čeka" da vježba strpljenje dok se "konobar" pretvara da ne žuri s posluživanjem ili dijeljenjem igračaka.
 - Nakon nekoliko minuta zamijenite uloge i ponovite aktivnost.
- Kreativna aktivnost (10 minuta):
 - Osigurajte papir i bojice/markere.
 - Zatražite od djece da nacrtaju sliku sebe kako strpljivo čekaju.
- Zaključak (5 minuta):
 - Okupite djecu natrag u krug i pregledajte što su naučili o čekanju.
 - Vježbajte zajedničko čekanje kao grupa (npr. pitajte grupu žele li poslušati željenu pjesmu, a zatim ih pustite da zajedno čekaju - koristeći uvježbanu strategiju - 30 sekundi, prije nego što uključite pjesmu).
 - Potaknite djecu da koriste svoje vještine strpljivosti u svakodnevnim situacijama i podsjetite ih da nam vježbanje čekanja pomaže rasti i učiti.

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Proširite učenje: Pružite prilike za dublje istraživanje koncepta čekanja, kao što je rasprava o prednostima zašto čekanje može biti korisno.
- Potaknite kritičko razmišljanje: Postavljajte otvorena pitanja koja potiču djecu da razmisle o vlastitim iskustvima s čekanjem i razmotre alternativne perspektive.
- Dodijeljeno vodstvo: Dodijelite vodeće uloge djeci koja pokazuju napredne vještine čekanja, kao što je vođenje grupnih praksi "igranje odgojitelja" / modeliranje strategija čekanja za svoje vršnjake.
- Pružite izazove: Uvedite izazovnije scenarije čekanja tijekom aktivnosti igranja uloga, kao što je dulje čekanje ili u situacijama s više smetnji.

Promicati samorefleksiju: Potaknite djecu da razmisle o vlastitom napretku u razvijanju vještina strpljenja i čekanja, postavljajući osobne ciljeve za poboljšanje.

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Održavajte standardnu aktivnost: Slijedite plan aktivnosti kako je navedeno, osiguravajući da su aktivnosti i rasprave primjerene dobi i zanimljive.
- Diferencirajte upute: Ponudite različite razine izazova tijekom aktivnosti igranja uloga prilagođavanjem složenosti scenarija čekanja ili duljine vremena koje se od djece traži da čekaju.
- Omogućite izbor: Dopustite djeci da biraju između različitih strategija čekanja tijekom rasprava i potaknite ih da odaberu one s kojima se osjećaju najugodnije.

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna podrška):

- Pojednostavite jezik: Koristite jednostavniji jezik i kraće rečenice kako biste objasnili koncept čekanja.
- Pružite vizualnu podršku: Koristite više vizualnih pomagala, kao što su slikovne kartice ili fotografije iz stvarnog života, za ilustraciju scenarija čekanja ili vizualni mjerač vremena koji prikazuje odbrojavanje vremena čekanja.
- Ponudite konkretne primjere: Koristite konkretne primjere čekanja s kojima se djeca mogu poistovjetiti, kao što je čekanje na vrijeme za užinu ili čekanje na red na toboganu.
- Korištenje oblikovanja: Sustavno koristite scenarije čekanja za vježbanje koji se kreću od čekanja manjih prema preferiranim stavkama.
- Koristite modeliranje: Sami demonstrirajte strategije čekanja i potaknite djecu da modeliraju vaše ponašanje.
- Pružite dodatnu vježbu: Ponudite dodatne mogućnosti vježbanja tijekom aktivnosti igranja uloga i pružite ispravke i pohvale prema potrebi ili radite jedan na jedan s djetetom ciljajući na opetovane prilike čekanja.
- Ponudite vršnjačku podršku: Uparite djecu s onima s različitim razinama sposobnosti tijekom aktivnosti igranja uloga, omogućujući im da vide modele vršnjaka.

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

- Pružite vizualnu podršku.
- Pojednostavite jezik: koristite samo jednu riječ u interakciji s djetetom.
- U početku započnite kraće vrijeme čekanja (čak i kratko trajanje od 1 sekunde može biti dovoljno).
- Postupnom produljenju vremena čekanja treba pristupiti sa strpljenjem, napredujući od 1 sekunde do 3 sekunde, 4 sekunde i tako dalje. Ostavite dovoljno vremena.
- Primijenite tehnike oblikovanja: Počnite čekati nešto ili nekoga od manjeg značaja za djecu, a zatim postupno prijedite na vrijednije predmete ili pojedince.

- Ponudite vršnjačku podršku: Uparite djecu s onima s različitim razinama sposobnosti tijekom aktivnosti igranja uloga, omogućujući im da vide modele vršnjaka.
- Pružite dodatnu vježbu: Ponudite dodatne prilike za vježbanje tijekom aktivnosti igranja uloga i pružite ispravke i pohvale prema potrebi, preporučuje se rad jedan na jedan s djetetom ciljajući na opetovane prilike čekanja.

Dodatne bihevioralne strategije

Očekivani izazovi u ponašanju: Napadi bijesa (npr. plač, bacanje na tlo, vikanje) ili hvatanje ljudi/predmeta mogu se pojaviti kao rezultat čekanja.

Preventivne strategije: Da biste spriječili izazovna ponašanja, poduzmite sljedeće korake prije izvođenja aktivnosti:

- Prilagodite okruženje tako što će vrlo poželjni predmeti biti izvan dohvata i distancirajte sebe/druge od djeteta koje će se najvjerojatnije uključiti u izazovno ponašanje.
- Sustavno odaberite ciljne stavke za vježbanje čekanja radeći na svladavanju čekanja stavki koje su manje poželjne prije nego što morate raditi na čekanju stavki koje su poželjnije.
- Pripremite dijete za uspjeh tako što ćete se pobrinuti da ima dovoljno vremena s vama i/ili željenim predmetima prije nego što ste u početku ciljali na rad na čekanju u grupnoj aktivnosti.
- Pružite pojačanje (npr. verbalnu pohvalu) za male uspjehe koje primjećujete kod djeteta (npr. sjedenje u grupi, sudjelovanje u aktivnosti).

Strategije intervencije za izazovna ponašanja: Ako se izazovna ponašanja pojave tijekom aktivnosti, svakako zaštitite svu djecu. Smanjite pažnju koju posvećujete izazovnim ponašanjima. Umjesto toga, dajte jasne izjave hvaleći djecu koja se upuštaju u željena ponašanja. Ako se aktivnost čekanja mora prekinuti za dijete, svakako ponovno odradite aktivnost kada dijete izgleda mirno.

Prekid aktivnosti ukazuje na to da je dijete pokazivalo izazovno ponašanje jer su mu pružene dvije prilike da se smiri. Ako se dijete ne može smiriti, gubi pristup željenom predmetu, pomoći ili pojedincu.

Strategije suradnje

- **Relevantni suradnici:** Razmislite o suradnji s roditeljima tako što ćete ih zamoliti da pošalju popis stavki/situacija u kojima je njihovom djetetu čekanje izazovnije.
- **Mogućnosti suradnje:** Zamolite roditelje da rade i na čekanju kod kuće te pošaljite kući primjerke vizualne podrške korištene u aktivnosti.

Uključivanje tehnologije

Vizualni elementi mogu se koristiti za podršku čekanju koje su dio aplikacija kao što je mjerač vremena: <https://www.timetimer.com/collections/applications>.

Ishodi

1. Promatrajte dijete kako se ponaša u čekanju tijekom aktivnosti i tijekom dana.
2. Prikupite podatke o djetetovom ponašanju tijekom čekanja. To može biti koliko su puta čekali samostalno ili uz vašu dodatnu podršku/upute. Osim toga, prikupite podatke o trajanju čekanja (npr. 30 sekundi) kako biste mogli sustavno ponovno vježbati dijelove nastavne aktivnosti tijekom duljih razdoblja čekanja.

Primjer obrasca:

Datum	Ciljano vrijeme čekanja	Izazovno ponašanje da/ne
1.3.	30 s	DA
1.3.	30 s	DA
1.3.	30 s	NE
1.3.	30 s	NE

Dodatni resursi za podršku

<https://best-practice.middletonautism.com/teachingcoreskills/waiting/>

<https://youtu.be/WYgZb3B87pw?si=6--65KH2zL5uo3ZR>

<https://autismclassroomresources.com/teach-waiting/>

Aktivnost 4: Dijeljenje s vršnjacima

Dobni raspon: 3-6 godina

Trajanje lekcije: 60 minuta

Pregled i svrha

Socijalne vještine djeci daju širok raspon prednosti. Povezane su s većim uspjehom u školi i boljim odnosima s vršnjacima.

Dijeljenje je temeljna socijalna vještina koju većina djece obično stječe kako rastu i komuniciraju s drugima. To je važan aspekt izgradnje pozitivnih odnosa i snalaženja u društvenim situacijama. Učenje dijeljenja ključna je socijalna vještina koja pomaže djeci da izgrade odnose, surađuju i pozitivno se angažiraju s vršnjacima.

Spremnost na dijeljenje grickalica ili igračke može uvelike pomoći djeci da steknu i zadrže prijatelje. Prema studiji objavljenoj u časopisu Psychological Science djeca u dobi od 2 godine mogu pokazati želju za dijeljenjem s drugima – ali obično samo kada su njihovi resursi značajni. Međutim, djeca u dobi od 3 do 6 godina često su sebična kada je u pitanju dijeljenje resursa koji imaju svoju vrijednost. Djeca možda nerado dijele polovicu svog kolačića s prijateljem jer to znači da će imati manje za uživanje. Ali ta ista djeca mogu lako podijeliti igračku s kojom se više ne žele igrati.

Za djecu s PSA-om, učenje dijeljenja može predstavljati jedinstvene izazove.

Ciljevi

1. Kada je drugo dijete bez igračaka ili materijala za aktivnosti, u roku od 10 sekundi od dolaska pridošlice, ciljano dijete ponudit će neke od igračaka ili materijala nadohvat ruke.

Potrebni materijali

- Više škara, bojica, flomastera, ljepila i svih drugih materijala potrebnih za dovršetak grupnog kreativnog projekta
- Slikovnice, socijalne priče
- Veliki setovi igračaka, igračke za slobodnu igru
- Vizualni raspored, vizualne kartice
- Igračke za građenje
- Tablet/prijenosno računalo

Aktivnosti poučavanja

- Uvod (10 minuta):
 - Tijekom vremena u krugu razgovarajte o konceptu dijeljenja. Postavite pitanja poput: "Što znači dijeliti?" i "Možete li se sjetiti trenutaka kada trebate nešto podijeliti sa svojim prijateljima?"
 - Pročitajte slikovnicu o dijeljenju, uključivanju djece u rasprave o iskustvima likova s dijeljenjem. Upotrijebite knjigu na hrvatskom jeziku o dijeljenju ili kratku socijalnu priču o čekanju.
 - Opišite dijeljenje: "Kad vidite nekoga tko nema igračke, podijelite s njim neke igračke."
- Igranje uloga (10 min.)
 - Odgojitelji će modelirati odgovarajuće interakcije. Oni će regrutirati dijete da se igra s velikim setom igračaka (npr. 10 kamiona). Zatim će regrutirati drugo dijete da se pridruži igralištu. Ako se dijete uključi u dijeljenje, a to je da ponudi igračku pridošlici, odgojitelj će pohvaliti dijete: "Jako dobro od tebe što si podijelio igračku kada si vidio nekoga tko ih nema. To je bilo vrlo prijateljski." Ako se dijete ne uključi u dijeljenje, odgojitelj će privremeno

ukloniti predmete za igru od djeteta i reći: "Kada vidite nekoga tko nema igračke, podijelite neke igračke s njim. Vježbajmo".

- Izgradnja tornja (10 min.)
 - Izgradite toranj kao tim. Naizmjenice postavljajte kocke na toranj.
 - Naglasite važnost dijeljenja resursa i zajedničkog rada na postizanju zajedničkog cilja.
- Slobodna igra (10 min.)
 - Dok se dijete bavi željenom aktivnošću tijekom slobodne igre, odgojitelj će s djetetom "pomagačem" dogovoriti sljedeću situaciju: pomagač neće imati nikakve materijale i prići će ciljanom djetetu dok se igra s više materijala. U roku od 10 sekundi od dolaska pridošlice, ciljano dijete ponudit će neke od igračaka ili materijala nadohvat ruke. Situacija je ista kao i gore, osim što konstruirajte ove situacije unutar aktivnosti slobodne igre.
 - Uspostavite strukturirane datume igranja ili aktivnosti koje potiču dijeljenje. Osigurajte razne igračke i aktivnosti koje zahtijevaju izmjenjivanje i dijeljenje. Pomno nadgledajte ove interakcije i pružite pozitivno pojačanje kada se dijete uključi u dijeljenje ponašanja.
- Rad na grupnom kreativnom projektu. (15 min)
 - Postavite dva stola s materijalima koje djeca mogu koristiti za dovršetak grupnog kreativnog projekta. Podijelite djecu u dvije skupine i dodijelite svakom djetetu jednu od dvije tablice. Dajte djeci odgovarajuće upute za dovršetak kreativnog projekta. Nakon što je kreativni projekt u tijeku, zatražite od djeteta da promijeni stol. Kada se dijete pridruži stolu, dijete koje je najbliže tom djetetu trebalo bi se uključiti u dijeljenje. Nastavite mijenjati djecu dok svako dijete ne bude imalo priliku uključiti se u dijeljenje i dok se ne završe kreativni projekti.
- Zaključak (5 min)
 - Okupite djecu natrag u krug i pregledajte što su naučili o dijeljenju
 - Potaknite djecu da koriste svoje vještine dijeljenja u svakodnevnim situacijama i podsjetite ih da je dijeljenje važno.

Diferencirana uputa

Razina 1: (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Pratiti planiranu aktivnost: Slijedite plan aktivnosti kako je navedeno, osiguravajući da su aktivnosti i rasprave primjerene dobi i zanimljive.
- Davati jasne i sažete upute tijekom aktivnosti.
- Pohvalite i ohrabrite kada dijete točno slijedi upute.
- Pružite djeci prilike da vode i daju upute svojim vršnjacima.

Razina 2: (djeci je potrebna dodatna podrška):

- Pojednostavite jezik: Koristite jednostavniji jezik i kraće rečenice kako biste objasnili koncept dijeljenja.

- Pružite vizualnu podršku: koristite više vizualnih pomagala, kao što su slikovne kartice ili fotografije iz stvarnog života, za ilustraciju scenarija dijeljenja.
- Ponudite konkretne primjere: Koristite konkretne primjere dijeljenja s kojima se djeca mogu poistovjetiti kao što je dijeljenje igračke tijekom slobodne igre.
- Koristite modeliranje: Pokažite kako vi dijelite nešto i potaknite djecu da modeliraju vaše ponašanje.
- Pružite dodatnu vježbu: Ponudite dodatne prilike za vježbanje tijekom aktivnosti igranja uloga i pružite ispravke i pohvale prema potrebi ili radite jedan na jedan s djetetom ciljajući na opetovane prilike za dijeljenje.
- Ponudite vršnjačku podršku: Uparite djecu s onima s različitim razinama sposobnosti tijekom aktivnosti igranja uloga, omogućujući im da vide modele vršnjaka.

Razina 3: (djeca s naprednim vještinama):

- Proširite učenje: Pružite prilike za dublje istraživanje koncepta dijeljenja, kao što je rasprava o prednostima zašto je dijeljenje važno
- Potaknite kritičko razmišljanje: Postavljajte otvorena pitanja koja potiču djecu da razmisle o vlastitim iskustvima dijeljenja i razmotre alternativne perspektive.
- Poticanje vodstva: Dodijelite vodeće uloge djeci koja pokazuju napredne vještine dijeljenja kao što je vođenje grupnih praksi "igranje odgojitelj"/modeliranje strategija dijeljenja za svoje vršnjake.
- Pružite izazove: Uvedite izazovnije scenarije dijeljenja tijekom aktivnosti igranja uloga, kao što je dulje čekanje ili u situacijama s više smetnji.
- Promicati samorefleksiju: Potaknite djecu da razmisle o vlastitom napretku u razvoju vještina dijeljenja, postavljanju osobnih ciljeva za poboljšanje.

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

- Čitanje/prikazivanje adaptacije slikovnice ili kratke socijalne priče djetetu. Koristite jednostavne piktograme/ili stvarne fotografije, manji broj njih. Opišite dijeljenje putem modeliranja ili video modeliranja.
- Pojednostavite jezik: koristite samo jednu riječ za interakciju s djetetom.
- Igra uloga
 - Odgojitelj će modelirati odgovarajuće interakcije.
 - Radite jedan na jedan, pružite mnogo prilika za dijeljenje, uvijek koristite pohvale. Također potaknite dijete ako je potrebno - fizički (vodite mu ruku), gestom, vizualnom podrškom.
- Slobodna igra
 - Koristite vizualnu podršku,
 - Koristite upute ako je potrebno

- Pružite dodatnu vježbu: Ponudite dodatne prilike za vježbanje tijekom aktivnosti igranja uloga i pružite ispravke i pohvale prema potrebi, preporučuje se rad jedan na jedan s djetetom ciljajući na opetovane prilike čekanja.
- Potaknite dijete da koristi svoje vještine dijeljenja u svakodnevnim situacijama.
- Ponudite vršnjačku podršku: Uparite djecu s onima s različitim razinama sposobnosti tijekom aktivnosti igranja uloga, omogućujući im da vide modele vršnjaka.

Dodatne bihevioralne strategije

Očekivani izazovi u ponašanju:

- Tantrumi (npr. plakanje, bacanje na tlo, vikanje) ili hvatanje ljudi/predmeta mogu se pojaviti kao rezultat inzistiranja na dijeljenju.
- Poteškoće u slijeđenju uputa koje mogu dovesti do frustracije i rezultirati izazovnim ponašanjima (izljevi bijesa, agresija itd.).
- Poteškoće s održavanjem koncentracije.
- Neusklađenost ili otpor sudjelovanju u grupnim aktivnostima
- Izbjegavanje/bijeg od zadatka

Preventivne strategije:

Kako biste spriječili izazovno ponašanje, poduzmite sljedeće korake prije nego počnete s aktivnosti:

- Prilagodite okruženje tako što će vrlo poželjni predmeti biti izvan dohvata i distancirajte sebe/druge od djeteta koje će se najvjerojatnije uključiti u izazovno ponašanje.
- Sustavno odaberite ciljane stavke za vježbanje dijeljenja tako da ovladate stavkama dijeljenja koje su manje poželjne prije nego što morate raditi na dijeljenju stavki koje su poželjnije.
- Pripremite dijete za uspjeh tako što ćete se pobrinuti da je imalo dovoljno vremena s vama i/ili željenim stavkama prije nego što ste se u početku usmjerili na rad na aktivnosti vezanoj uz dijeljenje.
- Osigurajte djetetu uspjeh tako što ćete po potrebi pružiti podršku.
- Pružite potkrepljenje (npr. verbalnu pohvalu) za male uspjehe koje primjećujete kod djeteta (npr. sjedenje u grupi, sudjelovanje u aktivnostima).
- Dajte jasne i sažete upute jednostavnim jezikom i vizualnim pomagalima za podršku razumijevanju.
- Uključite aktivne pauze i senzorne aktivnosti kako biste pomogli djeci da reguliraju razinu energije i pažnju.
- Uspostavite dosljedne rutine i vizualne rasporede kako biste promicali predvidljivost i smanjili tjeskobu.
- Ponudite djetetu izbor u aktivnostima kako biste povećali njegov osjećaj kontrole i autonomije. Dopustite im da odaberu željene zadatke ili aktivnosti ili ponudite izbore u načinu na koji izvršavaju zadatke. To može pomoći u smanjenju otpora sudjelovanju i povećanju angažmana i suradnje.

- Postavite jasna očekivanja i pravila za ponašanje i modelirajte odgovarajuće socijalne vještine
- Ponudite česte prilike za kretanje i aktivno sudjelovanje kako biste spriječili nemir i dosadu.

Strategije intervencije za izazovna ponašanja:

Ako se izazovna ponašanja pojave tijekom aktivnosti, svakako zaštitite svu djecu. Smanjite pažnju koju posvećujete izazovnim ponašanjima. Umjesto toga, dajte jasne izjave hvaleći djecu koja se upuštaju u željena ponašanja. Ako se aktivnost dijeljenja mora prekinuti za dijete, svakako ponovite aktivnost kada dijete izgleda mirno.

Prekid aktivnosti ukazuje na to da je dijete pokazivalo izazovno ponašanje jer su mu pružene dvije prilike da se smiri. Ako se dijete ne može smiriti, gubi pristup željenom predmetu, pomoći ili pojedincu.

Preusmjeravanje ponašanja izvan zadatka

- Koristite tehnike smirivanja, kao što su vježbe dubokog disanja ili vizualne strategije smirivanja, kako biste pomogli djeci da upravljaju snažnim emocijama i ponašanjem.
- Ponudite individualizirano vodstvo i pomoć prema potrebi kako biste osigurali da se dijete osjeća podržano i sposobno izvršiti zadatak.
- Nakon što se dijete smiri, pristupite djetetu s empatijom i razumijevanjem, priznajući njegove osjećaje frustracije ili razočaranja. Ponudite sigurnost i pohvale za njihov trud, čak i ako nisu uspjeli. Potaknite ih da verbalno izraze svoje emocije i potvrdite svoje osjećaje.

Strategije suradnje

• **Relevantni suradnici:** Roditelji, braća i sestre, igraju ključnu ulogu u podršci učenju i razvoju svog djeteta. Možete surađivati s njima tako da ih zamolite da vježbaju dijeljenje u prirodnijem okruženju kod kuće. Drugi odgojitelji i terapeuti također mogu surađivati osiguravajući da djetetu pružaju mnogo prilika za vježbanje dijeljenja.

• **Mogućnosti suradnje:** Roditelji i braća i sestre mogu kući ponijeti materijale i vizualna pomagala korištena u aktivnostima te mogu vježbati dijeljenje s djetetom u prirodnom okruženju, poučavajući dijete i pomažući mu kroz poticanje i modeliranje.

Uključivanje tehnologije

- Socijalne priče
[Ella - Dijeljenje \(ellakids.app\)](#)
- Vizualna podrška
[AAC simboli - ARASAAC](#)

Ishodi

1. Promatrajte dijete kako sudjeluje u dijeljenju tijekom provođenja planirane aktivnosti i tijekom dana.
2. Prikupite podatke o djetetovom sudjelovanju u dijeljenju. To može biti koliko su puta podijelili igračku/materijal samostalno ili uz vašu dodatnu pomoć/upute.

Datum	Ciljano vrijeme za dijeljenje	Samostalno dijeljenje	Dijeljenje uz podršku	Nije sudjelovao	Izazovno ponašanje da/ne
1.3.	10 sekundi			x	DA
1.3.	10 sekundi		x		DA
1.3.	10 sekundi		x		NE
1.3.	10 sekundi	x			NE

Dodatni resursi za podršku

<https://www.theblueparachute.com/blogs/learning-to-share-how-to-teach-a-child-to-share/>

<https://www.verywellfamily.com/seven-social-skills-for-kids-4589865>

<https://www.educationoutside.org/preschool/activities/sharing/>

<https://veryspecialtales.com/sharing-activities-for-kids/>

<https://yourschoolpsych.com/free-social-story-templates/>

<https://www.bing.com/videos/riverview/relatedvideo?q=sharing+social+story+free+example&mid=D6C18C40032CC8970BFFD6C18C40032CC8970BFF&FORM=VIRE>

<https://www.bing.com/videos/riverview/relatedvideo?q=sharing+social+story+free+example&mid=542DAC846272F80FAC8F542DAC846272F80FAC8F&FORM=VIRE>

https://www.youtube.com/watch?v=cVgerbLQ_pl&t=534s

<https://www.twinkl.co.uk/>

<https://www.youtube.com/watch?v=TmodfzWIRak>

Aktivnost 5: Pozdravljanje i/ili pohvala vršnjaka

Dobni raspon: 3-6 godina

Trajanje lekcije: 60 min.

Pregled i svrha

Pozdrav i komplimenti igraju ključnu ulogu u socijalnim interakcijama. Oni služe kao temelj za izgradnju odnosa i uspostavljanje veza s drugima. Poučavanje pozdrava i komplimenta promiče verbalnu i neverbalnu komunikaciju. Djeca uče učinkovito koristiti svoje riječi i komunicirati svoje osjećaje i misli, ali također pruža priliku za vježbanje važnih neverbalnih komunikacijskih vještina, kao što su uspostavljanje kontakta očima, korištenje odgovarajućeg govora tijela i korištenje prijateljskog tona glasa. Kada djeca nauče pozdravljati i komplimentirati jedni druge, razvijaju važne socijalne vještine kao što su izmjenjivanje, aktivno slušanje, uključivanje u razgovore i razvoj empatije, dok djeca uče prepoznati i reagirati na emocije drugih. I na kraju krajeva, kada djecu pozdravljaju i daju im komplimente njihovi vršnjaci i drugi iz njihove okoline, osjećaju se cijenjenima i prihvaćenima. Ovaj osjećaj pripadnosti doprinosi njihovoj općoj dobrobiti i samopoštovanju.

Ciljevi

1. Kada drugo dijete uđe u sobu ili skupinu, u roku od 10 sekundi od dolaska pridošlice, ciljano dijete će pozdraviti ("Zdravo") i/ili pohvaliti ("Sviđa mi se ____") pridošlicu.

Potrebni materijali

- Socijalne priče / slikovnice o pozdravima i/ili komplimentima
- Ginjol lutka (ili bilo koja vrsta lutke)
- Vizualna pomagala (slike i plakati koji ilustriraju načine pozdravljanja), vizualne kartice za podršku
- "Sviđaju mi se" vizualne kartice

Aktivnosti poučavanja

- **Uvod** (5 min)
 - Okupite djecu u krug i započnite aktivnost s pjesmom **Napravi krug | Predškolska pjesma / Super jednostavne pjesme** ili bilo koja druga pjesma na hrvatskom jeziku .
 - Potaknite daljnji razgovor o važnosti pozdrava i njihovom utjecaju na socioemocionalno učenje te objasnite važnost pozdravljanja (Sjećate li se

vremena kada vas netko nije pozdravio? Kako ste se tada osjećali? A kako se osjećate kada vas netko pozdravi?

- **Vizualna podrška i video prezentacija** (10 min.)
 - Koristite video modeliranje o pozdravima - Video **modeliranje socijalnih vještina: Pozdravi**
 - Koristite vizualna pomagala za upoznavanje s načinom pozdravljanja i različitim vrstama pozdrava (plakati/čestitke s ilustriranim koracima i vrstama pozdrava npr. pogledajte, nasmiješite se, recite "Zdravo", mahnite, rukujte se, zagrljaj, udarite šakom...) i demonstrirajte ih
- **Igra pozdravljanja** (15 min)
 - Nabavite Ginjol lutku (ili bilo koju vrstu lutke) i stavite je u vrećicu prije početka aktivnosti. Neka djeca sjede u krugu. Izvadite vrećicu, otvorite je dovoljno da vidite unutra i viknite u vrećicu "Zdravo!". Zatim pomaknite uho na otvor da biste slušali - ništa. Okupite svu djecu da uzviknu "Zdravo!" u isto vrijeme. Ovaj put lutka se budi i iskače iz vreće! Reci: "Kad dođe netko novi, reci 'Zdravo'. Zatim modelirajte igru uloga s lutkom: prijedite na prvo dijete i recite "Zdravo". Potaknite ga/ju da uzvрати pozdrav na svoj način (osmijeh, mahanje, izgovaranje "Bok", "Zdravo" itd.). Nakon toga, dijete koje primi pozdrav trebao bi ga izvesti osobi s desne strane. Sljedeći polaznik zatim izvodi isti pozdrav osobi s desne strane ili može odabrati drugačiji način pozdrava. Ciklus se nastavlja sve dok svako dijete ne da i ne primi pozdrav.
- **Pohvale vršnjacima**
 - **Uvod** (5 min)
 - Odgojiteljica se obraća lutki riječima: "Primijetio sam da imaš jako lijepu/divnu.... / sviđa mi se tvoja...." (gestikulira "Sviđa mi se" s palcem gore i daje vizualnu karticu - "Sviđa mi se" lutki). Zatim objašnjava da je lutki dao kompliment i da je kompliment kada nekome kažete nešto lijepo - o tome kako izgleda, nešto što ima, nešto što je učinio, nešto što je rekao ili kako je
- **Socijalne priče i video modeliranje** (5 min.)
 - Koristite video modeliranje o davanju komplimenata (Ulica Sezam: Heidi Klum: Kompliment)
 - Pročitajte slikovnicu na hrvatskom jeziku ili prijevod kratke socijalne priče o davanju komplimenata koju možete pronaći ovdje: <https://ellakids.app/s/6d32ed53-8c87-4417-874a-315b4b97f6b4>
- **Aktivnost igranja uloga – igra komplimenta** (15 min.)
 - Neka djeca sjede u krugu, okrenuti jedni prema drugima. Objasnite da je svrha aktivnosti vježbati davanje komplimenata i sudjelovanje u razgovorima sa svojim vršnjacima. Zatražite od svakog polaznika da uputi kompliment osobi koja sjedi s njegove desne strane i da papirnato srce. Potaknite ih da budu konkretni i iskreni u svojim komplimentima. Nastavite oko kruga dok sva djeca ne daju i ne dobiju kompliment.
- **Zaključak** (5 min)

- Pregledajte s djecom što su naučili o pozdravu i komplimentima
- Postavite vizualnu podršku na ulazu u skupinu
- Potaknite djecu da koriste svoje vještine za pozdravljanje i komplimentiranje u svakodnevnim situacijama.

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Potaknite ih da istraže različite vrste pozdrava (u različito doba dana) i povećajte svijest o tome kako bi se drugi mogli osjećati kada dobiju komplimente
- Dodijelite djeci vodeće uloge, kao što je vođenje grupnih aktivnosti "igranje odgojitelja" / modeliranje pozdrava i/ili komplimentiranje, strategija za svoje vršnjake.
- Potaknite ih da osmisle vlastiti način pozdravljanja i komplimentiranja nečega u čemu je njihov vršnjak dobar

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Slijedite plan aktivnosti kako je navedeno, osiguravajući da su aktivnosti i rasprave primjerene dobi i zanimljive.
- Dopustite djeci da biraju između različitih strategija pozdravljanja i komplimentiranja tijekom rasprava i potaknite ih da odaberu one s kojima se osjećaju najugodnije

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna potpora):

- Koristite jednostavniji jezik i kraće rečenice i više vizualnih pomagala, kao što su slikovne kartice ili fotografije iz stvarnog života.
- Ponudite dodatne prilike za vježbanje tijekom aktivnosti igranja uloga i pružite ispravke i pohvale prema potrebi ili radite jedan na jedan s djetetom.
- Uparite djecu s onima s različitim razinama sposobnosti tijekom aktivnosti igranja uloga, omogućujući im da vide modele vršnjaka.
- Stvorite i ponudite im konkretnu i jednostavnu vizualnu podršku s praktičnim koracima za izvođenje vježbi (npr. Korak 1 - Pogledaj me; Korak 2- Osmijeh; Korak 3 - Recite "Zdravo").
- Svakodnevno koristite jednostavne vizualne elemente za davanje komplimenata.

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

- Pružite podršku ili uparite djecu s onima s različitim razinama sposobnosti tijekom aktivnosti igranja uloga, omogućujući im da vide modele vršnjaka.
- Dajte jednostavne upute pomoću jedne riječi, geste ili fizičkog poticaja.
- Navedite jednostavne vizualne upute koje će biti popraćene jednom pisanom/izgovorenim kratkom riječju (npr. Korak 1 – Pogledaj; Korak 2- Osmijeh; Korak 3 - Dajte pet / Daj pet, gesta "palac gore" - "Sviđa mi se").

- Budite strpljivi – u početku ostavite više vremena da odgovorite na svoje zahtjeve (20 – 30 sekundi).
- Trebali biste pretjerano reagirati na svaku uspješnu inicijaciju vašeg djeteta (ako gleda i maše, ili čak samo gleda vas, morate jasno dati do znanja da je to super važno).
- Davanje komplimenta vrlo je složen proces za djecu s ograničenim komunikacijskim vještinama, stoga ih potaknite da se izraze jednom gestom (npr. Palac gore - "Sviđa mi se").
- Svakodnevno koristite jednostavne vizualne elemente za davanje komplimenata
- Imajte na umu da ove socijalne vještine za ovu kategoriju djece treba razvijati postupno - prvo naučite pozdravljati, a tek onda naučite davati kompliment.

Dodatne bihevioralne strategije

Očekivani izazovi u ponašanju:

- Napadi bijesa (npr. plakanje, bacanje na tlo, vikanje) ili hvatanje ljudi/predmeta.
- Izbjegavanje kontakta očima i socijalne interakcije .
- Nedostatak socijalne motivacije ili otpor sudjelovanju u grupnim aktivnostima.

Preventivne strategije: Da biste spriječili susret s izazovnim ponašanjima, poduzmite sljedeće korake prije izvođenja aktivnosti:

- Izmijenite okruženje tako što ćete imati vrlo poželjne predmete izvan dohvata i distancirati sebe/drugu od djeteta koje će se najvjerojatnije uključiti u izazovno ponašanje.
- Pripremite dijete za uspjeh tako što ćete omogućiti potrebnu podršku.
- Pružite potkrepljenje (npr. verbalnu pohvalu) za male uspjehe koje primjećujete kod djeteta (npr. sjedenje u grupi, sudjelovanje u aktivnosti).
- Koristite jednostavna vizualna pomagala, pružite neverbalni pristup ili inicijaciju drugoj osobi.
- Uspostavite dosljedne rutine i vizualne rasporede kako biste promicali predvidljivost i smanjili tjeskobu.
- Postavite jasna očekivanja i pravila za ponašanje i modelirajte odgovarajuće socijalne vještine.
- Napravite jednostavan plan za dijete koji govori kako, koga, kada i gdje pozdraviti i/ili pohvaliti ljude.
- Ponudite česte prilike za kretanje i aktivno sudjelovanje kako biste spriječili nemir i dosadu.

Strategije intervencije za izazovna ponašanja: Ako se izazovna ponašanja pojave tijekom aktivnosti, svakako zaštitite svu djecu. Smanjite pažnju koju posvećujete izazovnim ponašanjima. Umjesto toga, dajte jasne izjave hvaleći djecu koja se upuštaju u željena ponašanja. Ako se aktivnost mora prekinuti, svakako ponovno inicirajte aktivnost kada dijete bude mirno.

Prekid aktivnosti ukazuje na to da je dijete pokazivalo izazovno ponašanje, jer su mu pružene dvije prilike da se smiri. Ako se dijete ne može smiriti, gubi pristup željenom predmetu, pomoći ili pojedincu.

Strategije suradnje

- **Relevantni suradnici:**

- Roditelji, braća i sestre i druga rodbina djeteta igraju ključnu ulogu u podršci djetetovom učenju i razvoju. Možete surađivati s njima tako da ih zamolite da vježbaju pozdravljanje i/ili davanje komplimenata u prirodnijem okruženju kod kuće. Odgojitelji i stručni suradnici također mogu sudjelovati u razvoju socijalnih vještina.

- **Mogućnosti suradnje:**

- Vježbanje pozdravljanja i/ili komplimentiranja s roditeljima i braćom i sestrama u poznatom okruženju doma s materijalima i vizualnim elementima koji se koriste u ovoj aktivnosti.

Uključivanje tehnologije

Aplikacija, alati, softver itd. koji će se koristiti.

- Interaktivna ploča, aplikacije i videozapisi
- <https://ellakids.app/s/d62ac681-ea48-4d38-88db-d4ddbe4847f7>
- <https://ellakids.app/s/6d32ed53-8c87-4417-874a-315b4b97f6b4>

Ishodi

Koraci za provjeru razumijevanja djeteta

1. Promatrajte dijete kako se ponaša u pozdravljanju i/ili komplimentima tijekom aktivnosti i tijekom dana.
2. Prikupite podatke o djetetovom traženom ponašanju. To može biti koliko puta pozdravljaju i/ili komplimentiraju vršnjaka samostalno ili uz dodatnu pomoć/upute.

Datum	Ciljano vrijeme za pozdrav i/ili kompliment	Samostalno Pozdravljanje/ kompliment	Pozdravljanje/ kompliment uz podršku	Nije sudjelovao	Izazovno ponašanje da/ne
1.3.	10 sekundi			x	DA
1.3.	10 sekundi		x		DA
1.3.	10 sekundi		x		NE
1.3.	10 sekundi	x			NE

Dodatni resursi za podršku

Web stranice/poveznice na druge korisne resurse o ciljanoj temi.

Napravite krug | Predškolska pjesma | Super jednostavne pjesme

https://youtu.be/ALcL3MuU4xQ?si=R_rkFy20YINXPQo9

Video modeliranje socijalnih vještina: Pozdrav <https://youtu.be/Ch9nB8mF1XM>
Pozdravni vizuali

<https://www.teacherspayteachers.com/browse/free?search=greeting%20visuals>

https://youtu.be/OOryAGXqXBI?si=qRpzPWIFD5_PdHLq - Ulica Sezam: Heidi Klum: Kompliment

<https://littlepuddins.ie/greetings-visuals-autism/>

https://youtu.be/hQ3_AlyxNI0?si=lv15ZvpWM2TN43DK Autizam i pozdravi: Animirane društvene priče za djecu s autizmom

<https://arasaac.org/> <https://arasaac.org/materials/en/124> - Učimo reći pozdrav i zbogom

<https://autismclassroomresources.com/video-modeling-tips-and-tricks/>

<https://luxai.com/blog/how-to-teach-greeting-to-children-with-autism/>

<https://theautismhelper.com/social-skills-teaching-complimenting/>

<https://paigebessick.com/compliment-circles-creating-kind/>

Aktivnost 6: Prepoznavanje da je netko povrijeđen/uznemiren (empatija)

Dobni raspon: 3-6 godina

Trajanje aktivnosti: 60 minuta

Pregled i svrha

Ključno je da odgojitelji potiču empatiju i emocionalnu podršku kod djece s PSA-om, promiču socijalni i emocionalni razvoj sve djece i njeguju empatičnije i inkluzivnije okruženje za učenje. Ova aktivnost ima za cilj osnažiti odgojitelje strategijama za učinkovito prepoznavanje i reagiranje na emocije djece s PSA-om, osobito kada su povrijeđena, uznemirena ili tužna.

Razumijevanje i izražavanje emocija može biti teško za djecu s PSA-om, što može utjecati na njihove socijalne interakcije i opću dobrobit. Nedavna istraživanja pokazala su da osobe s PSA-om mogu imati poteškoća u čitanju socijalnih znakova i prepoznavanju izraza lica, što može ometati razvoj empatije (Baron-Cohen i sur., 2001; Pelphrey i sur., 2002). Međutim, uz odgovarajuću podršku i intervenciju, djeca s PSA-om mogu razviti bitne socijalne i emocionalne vještine potrebne za dugoročni uspjeh i spremnost za školu (Kasari i sur., 2015; Wodka i sur., 2013).

Ciljevi

1. Poticanje emocionalnog izražavanja: Odgojitelji mogu naučiti djecu s PSA-om kako produktivno komunicirati s drugima osnažujući ih da se izraze na odgovarajući način i potvrđujući svoje emocije.
2. Izgradnja empatije i razumijevanja: Istraživanja su pokazala da djeca s PSA-om mogu razviti empatiju eksplicitnim uputama i modeliranjem empatičnog ponašanja (Hobson i sur., 2013; Rieffe i sur., 2011). Djeca uče razumjeti i prepoznati emocije svojih vršnjaka kroz aktivnosti i rasprave koje promiču empatiju. U skupini odgajatelji mogu promicati ljubaznost, suosjećanje i inkluzivnost njegovanjem empatije.
3. Poboljšanje spremnosti za školu: Dajući djeci s PSA-om podršku koja im je potrebna za upravljanje emocijama i druženje, pomažemo im da se pripreme za akademske i društvene izazove osnovne škole.

Potrebni materijali

- Kartice emocija (koje prikazuju različite izraze lica), Tablica osjećaja ili Kotač. Verzije za ispis možete pronaći ovdje: <https://www.twinkl.gr/resource/t-s-150-feelings-and-emotions-cards> i ovdje: <https://www.autistichub.com/free-emotions-flashcards-for-autism-and-speech-therapy/>
- Slikovnice o emocijama (npr. "The Feelings Book" Todda Parra). Možete ga kupiti ovdje: <https://www.amazon.com/Feelings-Book-Todd-Parr/dp/0316012491> ili upotrijebite sljedeći video: <https://www.youtube.com/watch?v=sBFbQ70AJjs>
- Tablet ili računalo za prikazivanje videozapisa ili korištenje digitalnih obrazovnih materijala (vizualnih pomagala) za razvoj tih socijalnih vještina.
- Lutke
- Tihi kutak ili prostor za umirivanje sa senzornim igračkama (npr. loptice za stres, fidget igračke)
- Kreativni materijali (bojice, flomasteri, papir)
- Uređaji za augmentativnu i alternativnu komunikaciju (AAC) ili pomagala za vizualnu komunikaciju

Aktivnosti poučavanja

Uvod (10 minuta):

- Okupite djecu u krug i upoznajte temu emocija. Razgovarajte o tome kako mogu odgovoriti na pitanja kao što su "Što nije u redu?", "Jesi li dobro?", "Kako mogu pomoći?" itd.
- Pokažite kartice emocija i razgovarajte o različitim izrazima lica. Djeca s autizmom mogu imati koristi od korištenja kartica emocija, kao što je Ljestvica za ocjenjivanje emocija, kako bi izrazila svoje emocije drugima i pomogla odraslima

da na njih odgovore na najzdraviji mogući način. Ako primijetite obrasce, možete im pomoći da se reguliraju promjenom okoline, okolnosti itd. To bi vam trebalo pomoći da saznate što ih trenutno muči. To može biti senzorni problem, kao što je miris ručka koji ispunjava sobu, ili to može biti razumijevanje nadolazećeg nestrukturiranog vremena koje im je teško.

- Predstavite tablicu ili kotač emocija i objasnite kako im može pomoći u prepoznavanju emocija. Postoje različiti oblici, kao što su različita lica, boje semafora ili brojevi. Provjerite jesu li slike koje koristite smislene djetetu i da ih može razumjeti radeći na njima. Ako uvodite novi vokabular, pobrinite se da ga dijete razumije i navedite dodatne informacije koje će mu pomoći da ga zapamti. Na primjer, "ljutnja" može uključivati "lice je vruće" ako je to način na koji dijete doživljava i prepoznaje ljutnju.
- Raspravite zašto je razumijevanje emocija važno za komunikaciju i odnose.

Interaktivna aktivnost: Pantomima emocija (15 minuta):

- Podijelite djecu u male grupe i svakoj skupini dajte set kartica s emocijama.
- Jedno dijete iz svake grupe uzima karticu i glumi emocije bez riječi, dok druga djeca pogađaju emocije.
- Rotirajte uloge tako da svako dijete ima priliku glumiti i pogoditi različite emocije.
- Koristite ovu aktivnost za jačanje razumijevanja izraza lica i neverbalnih komunikacijskih znakova.

Grupna aktivnost: Istraživanje emocija (20 minuta):

- Pročitajte slikovnicu o emocijama, kao što je "Knjiga osjećaja" Todda Parra. Slikovnice, kao i svaka fikcija, prikazuju osjećaje imaginarnih likova i kako oni percipiraju osjećaje jedni drugih. Za razliku od romana, slikovnice izazivaju naš emocionalni odgovor ne samo riječima, već i naglašavanjem riječi kroz slike. Glavna funkcija slikovnica bez riječi je izazvati snažne emocije kod čitatelja. Dvostruki utjecaj bez riječi koristi se u mnogim slikovnicama kako bi izazvali snažne emocije za koje riječi ne bi bile dovoljne.
- Potaknite djecu da prepoznaju emocije likova i razgovaraju o tome zašto bi se mogli tako osjećati.
- Upotrijebite lutkarsku predstavu za odigravanje različitih scenarija s različitim emocijama dopuštajući djeci da preuzmu različite uloge.
- Uvedite rasprave o strategijama suočavanja za upravljanje različitim emocijama, poput dubokog disanja ili pauze u mirnom kutku.

Aktivnost kreativnog izražavanja (10 minuta):

- Osigurajte kreativne materijale kao što su bojice, flomasteri i papir.
- Zamolite djecu da nacrtaju ili naprave kolaž koji predstavlja kako se danas osjećaju. Do danas su vještine crtanja djece s PSA-om ispitivane iz razvojne perspektive kako bi se utvrdilo slijede li njihovi crteži sličan razvojni obrazac kao i djeca tipičnog razvoja (TD) (Charman i Baron-Cohen 1993). Crteži djece s PSA-om imaju istu razinu ukupne izražajnosti kao i crteži djece s umjerenim poteškoćama

u učenju i djece iste mentalne dobi. S druge strane, djeca s PSA-om imaju tendenciju da proizvode kvalitativno različite, odnosno manje napredne ili čak nepotpune prikaze ljudske figure, često prikazujući samo lice i uključujući manje socijalnih odnosa u svoje crteže od njihove odgovarajuće kontrolne djece.

- Potaknite ih da koriste boje, oblike i simbole kako bi kreativno izrazili svoje emocije.
- Nakon što dovrše svoje umjetničko djelo, pozovite djecu da podijele svoje kreacije s grupom i objasne emocije koje su prikazali.

Završetak i razmišljanje (5 minuta):

- Ponovno okupite djecu i razmislite o aktivnostima.
- Postavljajte pitanja poput: "Što smo naučili o današnjim osjećajima? " Kako se osjećate sada u usporedbi s onim kada ste započeli aktivnost?", "Kako možete nekoga pitati je li dobro?", "Kako možete razumjeti je li sretan ili tužan?"
- Ojačajte važnost razumijevanja i izražavanja emocija u izgradnji pozitivnih odnosa s drugima.

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Ponudite raznovrsnije aktivnosti djeci koja pokazuju visoku razinu sposobnosti prepoznavanja i izražavanja emocija.
- Dajte teže zadatke, poput prepoznavanja nijansiranih emocija ili istraživanja empatije u složenim socijalnim kontekstima.
- Pomažući svojim vršnjacima u razumijevanju i upravljanju svojim emocijama, djeca mogu biti nadahnuta da preuzmu vodeće uloge.

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Prilagodite aktivnosti razvojnoj fazi svakog djeteta, nudeći pomoć i smjernice prema potrebi.
- Kako biste pomogli djeci da razumiju i prenesu svoje emocije, podijelite zadatke na manje korake i koristite vizualnu podršku.

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna podrška):

- Ponudite prilagođenu pomoć djeci kojoj je možda potrebna veća pomoć u razumijevanju i izražavanju svojih osjećaja.
- Pružite djeci jasna objašnjenja i praktične aktivnosti koje će im pomoći da razumiju koncepte.
- Da biste ojačali učenje i osigurali predvidljivost, koristite vizualna pomagala.

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

- Kako biste pomogli djeci kojoj nedostaju komunikacijske vještine u izražavanju svojih osjećaja, naglasite neverbalne znakove.

- Da biste poboljšali razumijevanje i komunikaciju, koristite sustave za komunikaciju putem razmijene slika ili AAC uređaje.
- Kako biste pomogli djeci da reguliraju svoje emocije i povećaju angažman, uključite osjetilne alate u aktivnosti.

Dodatne bihevioralne strategije

Očekivani izazovi u ponašanju:

Senzorna osjetljivost, poremećaji u komunikaciji i poteškoće u razumijevanju i izražavanju emocija mogu doprinijeti raznim izazovima u ponašanju kod djece s PSA-om. Slijedi nekoliko tipičnih problema u ponašanju:

- Tantrumi kada su preplavljeni senzornim podražajima ili emocionalnim stresom.
- Poteškoće s prijelazom između aktivnosti.
- Poteškoće u promjeni rutine.
- Ljutnja ili autodestruktivne radnje potaknute iritacijom ili poremećajem komunikacije.
- Ponašanje povlačenja ili izbjegavanja kao odgovor na socijalne interakcije ili senzorno preopterećenje.

Preventivne strategije:

Kako biste spriječili pojavu izazovnih ponašanja, važno je stvoriti okruženje podrške i proaktivno se baviti okidačima koji mogu dovesti do stresa ili frustracije. Neke preventivne strategije uključuju:

- Stvorite rutine i vizualne rasporede kako biste osigurali strukturu i smanjili tjeskobu.
- Stvorite miran, osjetilno ugodan prostor s tihim kutovima i senzornim alatima za samoregulaciju.
- Kako biste djecu pripremili za nadolazeće prilagodbe ili prijelaze, koristite lako razumljive komunikacijske tehnike ili vizualna pomagala.
- Da biste osnažili djecu i smanjili njihov osjećaj bespomoćnosti ili frustracije, dajte im više autonomije.
- Tijekom dana uključite vježbe pokreta ili senzorne pauze kako biste kontrolirali uzbuđenje i izbjegli senzorno preopterećenje.

Strategije intervencije za izazovna ponašanja:

Kada se pojave izazovna ponašanja, bitno je brzo i učinkovito reagirati kako biste smirili situaciju i podržali dijete u upravljanju svojim emocijama. Neke strategije intervencije uključuju:

- Ostanite mirni i opušteni.

- Dajte djetetu osjećaj sigurnosti.
- Potaknite željeno ponašanje pohvalama i pozitivnim potkrepljenjem.
- Koristite vizualne signale ili znakove za preusmjeravanje pozornosti i usmjeravanje ponašanja prema prilagodljivijim odgovorima.
- Pružite mogućnosti izbora kako biste pomogli djetetu da povрати kontrolu i autonomiju.
- Koristite mirna područja i kutke.
- Osigurajte osjetilne alate koji pomažu u kontroli uzbuđenja i potiču opuštanje.
- Koristite progresivno opuštanje mišića ili duboko disanje kao tehnike smirivanja kako biste pomogli djetetu da se umiri.
- Suradujte s roditeljima i terapeutima na razvoju individualiziranih strategija i podrške za upravljanje izazovnim ponašanjem.

Strategije suradnje

- **Suradujte s roditeljima i skrbnicima** kako biste osnažili učenje i podržali dosljednost između kućnog i vrtićkog okruženja.
- **Posavjetujte se s terapeutima** kako biste razvili individualizirane strategije za djecu sa specifičnim potrebama.

Uključivanje tehnologije

- Integrirajte obrazovne aplikacije koje se fokusiraju na razvoj socijalnih vještina i emocionalne regulacije. Na primjer, "Choiceworks" je aplikacija za vizualnu podršku osmišljena kako bi pomogla djeci s PSA-om da razumiju i upravljaju svojim dnevnim rutinama, emocijama i ponašanjem. Koristi vizualne rasporede, ploče izbora i socijalne priče kako bi se podržala komunikaciju i neovisnost. Preuzmite ga ovdje: <https://apps.apple.com/us/app/choiceworks/id486210964>
- Koristite tehnologiju augmentativne i alternativne komunikacije (AAC) ili vizualnu podršku kao potporu komunikaciji i izražavanju emocija. Na primjer, komunikacijska aplikacija "Proloquo2Go" dizajnirana je za osobe s oštećenjima govora i jezika, uključujući one s PSA-om. Nudi prilagodljive komunikacijske ploče s ikonama i mogućnostima pretvaranja teksta u govor za podršku izražajnoj komunikaciji. Preuzmite ga ovdje: <https://www.assistiveware.com/products/proloquo2go> i "Emotionary", digitalni alat koji pomaže djeci da izraze svoje emocije kroz vizualnu podršku kao što su emotikoni, crteži i pisani opisi. Pruža platformu djeci da podijele kako se osjećaju i komuniciraju svoja emocionalna iskustva. Preuzmite ga ovdje: <https://appadvice.com/app/emotionary-by-funny-feelings/515860459>

Ishodi

1. Zabilježite djetetove izraze lica, govor tijela i verbalne reakcije kako biste odredili njegovo emocionalno stanje.

2. Potražite znakove frustracije, zbunjenosti, uzbuđenja ili angažmana kao odgovor na različite upute i aktivnosti.
3. Primijetite obrasce ili trendove.
4. Promatrajte djetetovu sposobnost da pokaže empatiju prema vršnjacima i reagira na njihove emocije (verbalne i neverbalne izraze) tijekom različitih aktivnosti u učionici i prikupljajte podatke. Npr:

Ime djeteta:	Datum:	Interakcija s vršnjacima	Uočen empatični odgovor	Kvaliteta odgovora
Maria	08/05/2024	Vršnjak je pao i ozlijedio se	Pitao je li dobro	Srednja
		Osjećaj tuge vršnjaka	Ponudio zagrljaj	Visoka
		Vršnjak koji ima problema sa zadatkom	Ponudena pomoć	Visoka

Dodatni resursi za podršku

1. Autizam govori: <https://www.autismspeaks.org/>
2. Nacionalna udruga za autizam: <https://nationalautismassociation.org/>
3. Nula do tri: <https://www.zerotothree.org/>
4. Centar za autizam i srodne poremećaje (CARD): <https://www.centerforautism.com/>
5. Društvo za autizam: <https://www.autism-society.org/>

Ovi resursi nude vrijedne informacije, podršku i smjernice za odgojitelje, roditelje i skrbnike koji rade s djecom s PSA-om. Uključivanjem praksi utemeljenih na dokazima i iskorištavanjem podrške renomiranih organizacija možemo stvoriti inkluzivnije i poticajnije okruženje za učenje za svu djecu.

Aktivnost 7: Traženje pažnje vršnjaka/pristupa nečemu

Dobni raspon: 3-7 godina.

Trajanje aktivnosti: 60 minuta

Pregled i svrha

Kako bi djeca učinkovito razvila socijalne vještine i vještine samoregulacije, ključno je da nauče kako pristojno zatražiti pažnju ili pristup predmetima kao što su igračke, hrana ili aktivnosti od svojih vršnjaka. Ako djetetu nedostaje ta sposobnost i umjesto toga pribjegava problematičnom ponašanju, njegov razvoj socijalnih vještina i vještina samoregulacije može biti otežan, što predstavlja prepreku njihovom ukupnom rastu. Za neverbalnu djecu korištenje znakova ili slika za komuniciranje njihovih želja može biti korisno. Ovladavanje umijećem traženja pažnje ili predmeta od vršnjaka jedna je od najvažnijih vještina koje dijete može steći. Ova vještina ima značaj iz nekoliko razloga. Mogućnost traženja pažnje ili predmeta od vršnjaka na ljubazan način, bez pribjegavanja ometajućem ponašanju, temeljna je socijalna vještina. Bez toga, djetetov socijalni razvoj može patiti, potencijalno ometati njegovu sposobnost stvaranja novih prijateljstava među vršnjacima.

Ciljevi

1. Dijete će moći zamoliti vršnjaka za pažnju.
2. Dijete će moći zamoliti vršnjaka za neku aktivnost.
3. Dijete će moći tražiti od vršnjaka nešto/igračku itd.

Osigurajte da dijete istinski želi predmet/pažnju od nekoga ili aktivnosti (dijete bi trebalo izraziti tu želju, bilo verbaliziranjem, pokazivanjem ili korištenjem nekog oblika komunikacije kako bi naznačilo svoje preferencije).

Potrebni materijali

- Vizualna pomagala (kao što su slikovne kartice)
- Slikovnice/socijalne priče o traženju pažnje

Aktivnosti poučavanja

Uvod (10 minuta)

- Okupite svu djecu u krug i objasnite zašto je važno tražiti nešto pristojno. Opišite što bi pristojan zahtjev trebao uključivati i u kojim situacijama ga je potrebno koristiti. Navedite konkretne primjere prikladnih situacija za njegovu upotrebu.
- Također, ilustrirajte kako bi trebali tražiti pažnju, pokazujući različite pristupe.

- Uključite kratku socijalnu priču o upućivanju pristojnih zahtjeva kolegama ili kratku priču o traženju pažnje od vršnjaka.
- Pobrinite se da shvate važnost pristojnog traženja stvari od vršnjaka.

Rasprava (10 minuta)

- Potaknite djecu da se prisjete jesu li bili u situacijama u kojima su trebali pristojno zamoliti vršnjaka za nešto ili pažnju. Razgovarajte o svim pogreškama i alternativnim pristupima.

Strategije za vježbanje zahtjeva (5 minuta)

- Podijelite djecu u parove i objasnite što se od njih očekuje. Uputite ih kako zatražiti predmete ili pažnju od vršnjaka, naglašavajući prikladan jezik i ponašanje. Također, istražite različite metode traženja pažnje.

Modeliranje (5 minuta)

- Pokažite ispravan i pristojan način iskazivanja zahtjeva, kao i primjere pogrešnih pristupa. Pokažite različite metode traženja pažnje.

Vježbanje i povratne informacije (15 minuta)

- Ovaj se segment može podijeliti u dvije faze. U prvoj fazi dajte jasne upute o tome što bi djeca trebala učiniti i neka svaki par pokuša pristojno nešto zatražiti. Zatim, u drugoj fazi, potaknite ih da osmisle vlastite scenarije i vježbaju. U početnoj fazi predstavite dvije situacije: jednu za traženje predmeta, a drugu za traženje pažnje. U drugoj fazi trebali bi stvoriti vlastita dva scenarija. Ponudite povratne informacije o njihovim pokušajima.

Zaključak (5 minuta)

- Vratite djecu u krug i razgovarajte što su naučili o traženju od vršnjaka.
- Razgovarajte o svim specifičnim izazovima ili situacijama s kojima su se susreli.
- Potaknite djecu da primijene svoje vještine traženja u svakodnevnim situacijama, naglašavajući njihovu važnost.

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Možete razgovarati s njima o tome zašto je bolje pristojno tražiti nešto od vršnjaka i kako bi to mogli koristiti i ne samo u skupini već i izvan.
- Također ih možete pitati o njihovim iskustvima i analizirati kako reagiraju i kako bi mogli bolje reagirati.

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Provodite standardnu aktivnost: Slijedite plan aktivnosti kako je navedeno, osiguravajući da su aktivnosti i rasprave primjerene dobi i zanimljive.
- Ponudite im izbor kako bi mogli zatražiti pažnju.

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna podrška):

- Pojednostavite jezik: Koristite jednostavniji jezik i kraće rečenice kako biste objasnili koncept traženja.
- Pružite vizualnu podršku: Koristite više vizualnih pomagala, kao što su slikovne kartice ili fotografije iz stvarnog života, za ilustraciju scenarija zahtjeva.
- Ponudite konkretne primjere: Koristite konkretne primjere traženja različitih stvari/aktivnosti i pažnje.
- Djecu potaknite da traže predmete samo ako znaju ime ili imaju odgovarajući znak ili sliku. U suprotnom, mogu imati poteškoća da izraze svoje potrebe ako im nedostaje vokabular. Kada tražite pažnju, korisno je dati im jednu frazu ili riječ koju će dosljedno koristiti. Poželjno je da imaju pripremljen način postavljanja pitanja, a ne da svaki put biraju. Na primjer, fraze poput "oprostite" ili ako znaju ime osobe, korištenje toga ili korištenje uobičajenog signala za pažnju. Pružite dodatnu vježbu: Ponudite dodatne mogućnosti vježbanja tijekom aktivnosti igranja uloga i pružite ispravke i pohvale prema potrebi ili radite jedan na jedan s djetetom.
- Ponudite vršnjačku podršku: Uparite djecu s onima s različitim razinama sposobnosti tijekom aktivnosti igranja uloga, omogućujući im da vide modele vršnjaka.

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

- Pružite vizualnu podršku.
- Pojednostavite jezik: Koristite samo jednu riječ u interakciji s djetetom.
- Možete koristiti više dodatne vježbe i s ovom djecom bi bilo bolje da prvo probaju s vama, a zatim odaberu dijete koje će surađivati i isprobaju s njim.
- Primijenite tehnike oblikovanja: Možete početi s nečim što neće biti najomiljenija igračka ili aktivnost, početi s nečim neutralnim - što dijete želi, ali obično nema problema u ponašanju da to dobije.
- Ponudite vršnjačku podršku: Uparite djecu s onima s različitim razinama sposobnosti tijekom aktivnosti igranja uloga, omogućujući im da vide modele vršnjaka.
- Pružite dodatnu vježbu: Ponudite dodatne prilike za vježbanje tijekom aktivnosti igranja uloga i pružite ispravke i pohvale prema potrebi, preporučuje se rad jedan na jedan s djetetom ciljajući na ponovljene prilike čekanja.

Dodatne bihevioralne strategije

Očekivani izazovi u ponašanju

Očekivani izazovi u ponašanju mogu uključivati izljeve bijesa kada dijete ne može odmah dobiti nešto ili pribjegavanje hvatanju ljudi umjesto da traži njihovu pažnju ili hvatanje igračaka bez pitanja. Drugi izazov može biti bijeg od zadataka koji zahtijevaju previše truda i traženje alternativnih aktivnosti.

Preventivne strategije

Kako biste spriječili susret s ovim izazovnim ponašanjima, poduzmite sljedeće korake prije početka aktivnosti:

- Izmijenite okruženje postavljanjem visoko poželjnih predmeta izvan dosega i osiguravanjem kontrole pristupa željenim aktivnostima ili predmetima.
- Sustavno birajte određene stavke za vježbanje zahtijevanja, počevši od manje preferiranih stavki prije nego što prijeđete na one omiljene. Isti pristup vrijedi i za aktivnosti.
- Osigurajte da dijete zna nazive aktivnosti ili predmeta koji su ciljani.
- Potvrdite da dijete zna kako na odgovarajući način zatražiti pažnju.

Strategije intervencije za izazovna ponašanja.

- Ako se tijekom aktivnosti pojave izazovna ponašanja, dajte prioritet sigurnosti sve djece. Smanjite količinu pažnje koja se posvećuje izazovnim ponašanjima.
- Umjesto toga, uputite dijete kako da pita na odgovarajući način i pružite mu priliku da pokuša ponovno. Možete ponuditi do dvije prilike.
- Ako dijete ne uspije pristojno pitati niti nakon pomoći, neće imati pristup predmetu/aktivnosti ili pažnji.
- Ukidanje pristupa znači da je dijete pokazalo izazovno ponašanje, unatoč tome što su mu pružene dvije prilike da se smiri. Ako se dijete ne može smiriti, gubi pristup željenom predmetu, pomoći ili interakciji.

Strategije suradnje

Relevantni suradnici: Bitno je blisko surađivati s roditeljima kako biste dobili uvid u djetetove preferencije i aktivnosti. Raspitajte se o predmetima i aktivnostima u kojima njihovo dijete uživa kako biste bolje prilagodili podučavanje traženih vještina. Osim toga, pitajte roditelje je li dijete svjesno naziva ovih predmeta.

Mogućnosti suradnje: Potaknite roditelje da nastave vježbati vještine traženje kod kuće i dajte im kopije svih vizualnih pomagala korištenih u aktivnosti za potkrepljenje.

Ishodi

Koraci za provjeru razumijevanja djeteta

1. Pratite djetetove interakcije tijekom aktivnosti i tijekom dana, promatrajući njihovu sposobnost da pristojno zatraži pažnju, predmete ili aktivnosti od vršnjaka.
2. Dokumentirajte djetetovo ponašanje bilježeći učestalost pristojnih zahtjeva za pažnjom ili predmetima/aktivnostima. Pogledajte primjer obrasca u nastavku:

Datum	Pažnja (P)/stvari ili aktivnost (SA)	Izazovno ponašanje da/ne (sve što nije pristojno zatražio)
		DA / NE
		DA / NE
		DA / NE
		DA / NE

Dodatni resursi za podršku

Web stranice/poveznice na druge korisne resurse o ciljanoj temi.

<https://autismclassroomresources.com/teaching-appropriate-attention-seeking/>

Aktivnost 8: Traženje pomoći od odrasle osobe ili vršnjaka

Dobni raspon: 4-7 godina.

Trajanje aktivnosti: 60 minuta

Pregled i svrha

Djetetova predškolska dob razdoblje je formiranja sposobnosti uspostavljanja i održavanja kontakata s drugim ljudima. Metode odgoja i poučavanja djece u inkluzivnoj grupi (razredu) trebaju biti usmjerene na formiranje komunikacijskih vještina i interakciju između djeteta s PSA-om i druge djece.

Naučiti tražiti pomoć od vršnjaka i odraslih važno je za uspješnu socijalizaciju djeteta s autizmom. Dijete s PSA-om, koje zna zatražiti pomoć, pokazuje sposobnost pokazivanja alternativnog ponašanja u slučaju teških situacija, pa se stoga smanjuje broj manifestacija agresivnog, neželjenog ponašanja, što zauzvrat utječe na djetetove akademske vještine. Uostalom, sposobnost traženja pomoći od drugih postaje dio djetetovog životnog iskustva, pa je kasnije dijete s PSA-om u stanju koristiti ovu vještinu u odgovarajućim situacijama.

Aktivnost ima za cilj naučiti djecu s PSA-om da zatraže pomoć od vršnjaka i odraslih u slučaju potrebe.

Ciljevi

1. Naučiti djecu da koriste verbalne i neverbalne načine komunikacije dok traže pomoć.
2. Naučiti djecu koristiti jezične konstrukcije ""Želim...", "Trebam pomoć sa...", "Molim vas, dajte...", "Molim vas, pomozite..." itd.
3. Naučiti djecu prepoznati situacije kada je potrebno koristiti pristojne oblike traženja pomoći.
4. Pružite djeci vizualizaciju i strukturne dijagrame izgradnje pristojnog oblika obraćanja drugima sa zahtjevom za pomoć.

Potrebni materijali

Materijali za aktivnost

- Kartice za modeliranje
- Društvena povijest (video, kartice)
- Komunikacijska kartica "Pomoć"
- Vizualna podrška "Pomoć"
- Predmeti iz kuće
- Materijali za kreativni rad
- Igračke
- Obrasci za prikupljanje podataka

Aktivnosti poučavanja

- **Uvod (10 minuta):**
Odgojiteljica u krugu poziva djecu da se prisjete situacija kada su nekome pomogli u bilo kojoj stvari ili promatrali kako odrasli pomažu jedni drugima. Zatim potiče djecu da podijele vlastita iskustva. Kako su rodbina ili prijatelji zatražili pomoć? Koje su riječi koristili?*
- Odgojiteljica objašnjava djeci da postoje stvari koje lako radimo i u tome smo izvrsni, čak možemo pomoći drugima u tome. No, neki uzrokuju određene poteškoće, tada se možemo obratiti drugima za pomoć: roditeljima, odgojiteljima, prijateljima itd. Baš kao što su to činili kada im je bila potrebna pomoć i obraćali se drugima.
Zatim poziva djecu da se prisjete situacija kada im je potrebna pomoć i razgovaraju o njima.
** Moguće je ponuditi djeci da se igraju u paru*
- **Osvrt na situaciju kada djeci treba pomoć (10 minuta)**
Osvrt na socijalnu priču o mogućnosti traženja pomoći od drugih (ponavljanje i konsolidacija informacija o kojima se raspravljalo u krugu).

Sadržaj priče:

Postoje stvari u našim životima koje možemo učiniti lako, a neke stvari trebamo pomoć. Kada se ne možemo sami nositi, možemo osjetiti tugu, ljutnju, očaj, strah, nezadovoljstvo ili tjeskobu.

Takve situacije mogu biti, na primjer:

- Tijekom igre: ne možete dobiti igračku, otvoriti kutiju olovkama;
- Tijekom aktivnosti: Ne uspijevate dovršiti zadatak u skupini.

U takvim situacijama možete zatražiti pomoć. To je ono što se uvijek radi kada ne možete sami.

Da bi odrasli ili prijatelji čuli vaš zahtjev i pomoć, trebate:

1. Odlučiti trebate li doista pomoć i kakvu.
2. Obratite se nekome tko je u blizini (na primjer: majka, odgojitelj, prijatelj).
3. Koristite izraze koji za traženje pomoći: "Trebam pomoć" ili "Pomoć, molim". Ako se ne možete nositi sa zadatkom - podignite ruku ili upotrijebite karticu* kako bi vas odgojitelj mogao vidjeti. Ako ne možete reći, pokažite gestom "Dođi" i istaknite što točno ne možete učiniti.
4. Hvala vam na pomoći. Osjetit ćete zadovoljstvo i radost zbog činjenice da ste uspjeli izvršiti zadatak.

Sada znate kako zatražiti pomoć i kako zamoliti druge za pomoć.

Nakon čitanja socijalne priče, djeca, ako je potrebno, uz pomoć odgojitelja, imenuju redoslijed radnji kada traže pomoć od drugih i izrađuju algoritam radnje u obliku kartica.

* Ako u grupi postoje pravila za interakciju, podsjetite dijete na to.

● Aktivnost 1. Izrada algoritma za traženje pomoći (5 min)

Djeca su pozvana da karte (kartice za modeliranje) stave u logičan redoslijed: što ja prvo, a što sljedeće. Odgojitelj olakšava proces.

- **Situacija u kojoj mi je potrebna pomoć. Odlučite koja vam je pomoć potrebna.**
- **Tražim pomoć. Odlučite tko vam može pomoći: roditelji, odgojitelj, prijatelj. Ako vam je potrebna pomoć, podignite ruku ili pokažite karticu*. Ako ne možete reći, upotrijebite gestu "Dođi" i pokažite na nešto što ne radi (ili trebate uzeti, dohvatiti itd.). Ako možete tražiti, recite: "Molim vas, pomozite mi" ili "Trebam pomoć".**

1. korak	2. korak	3. korak
Situacija u kojoj mi je potrebna pomoć	Tražim pomoć	Bit ću zahvalan

● Aktivnost 2. Igrajte "Lako je. Teško je" (10 minuta)

Cilj ove aktivnosti je naučiti djecu prepoznati situacije u kojima je potrebna pomoć.

Odgojiteljica pokazuje slike s pričama (kartice za modeliranje) s kućanskim radnjama i traži od djece da odluče je li im to teško ili lako izvesti.

Ako dijete to može učiniti samostalno, neka pljesne rukama. Ako je akcija teška i potrebna je pomoć, dijete može podići glavu.

Primjeri slika zapleta:

- izrada kreveta;
- izrada obroka;
- igra s loptom;
- vezanje cipela;
- rezanje škarama;
- vožnja bicikla;
- oblačenje;
- pranje ruku;
- pranje zuba;
- izrada zagonetki;
- hranjenje kućnog ljubimca;
- pranje posuđa.

● **Aktivnost 3. Igra "Tko mi može pomoći" (10 minuta)**

Aktivnost ima za cilj naučiti identificirati koji od bliskih ili poznatih ljudi može pružiti pomoć u teškim situacijama; i ažurirati znanje djece o hitnim službama.

Djeca dobivaju kartice sa slikama odraslih (majke, odgojiteljice i vršnjaka). Odgojiteljica traži od djece da odluče kome se trebaju obratiti u slučaju predloženih situacija.

Zatim opisuje situaciju, a djeca moraju pokupiti karticu koja može pomoći u ovoj situaciji. Moguće je da nekoliko ljudi može pružiti pomoć u istoj situaciji, na primjer: mama, odgojitelj i prijatelj mogu pomoći u pričvršćivanju gumba. U takvoj situaciji dijete pokupi tri karte.

Približne situacije:

- Ne mogu nacrtati pravilan krug;
- Ne mogu pospremiti krevet;
- Ne mogu napraviti sendvič;
- Ne mogu pričvrstiti gumb;
- Ne mogu povezati dijelove u gradnji;
- Ne razumiju zadatak koji je dao odgojitelj;

Tijekom vježbe moguće su različite opcije za dječje odgovore. Odgojitelj potiče raspravu.

● **Igra po izboru (20 minuta)**

Tijekom igranja igara po izboru dajte djeci priliku da odaberu bilo koji kutić za igranje u okruženju (na primjer: crtanje, kiparstvo, konstrukcija, igra uloga s pričom). U zajedničkoj aktivnosti djeca moraju odrediti u kojoj situaciji vrijedi zatražiti pomoć. Primjer:

- "Pomozi mi rezati."
- "Pomozite mi da se povežem."
- "Pomozi mi graditi" itd.

Odgojitelj olakšava djeci aktivnosti igre i daje prijedloge kada je moguće obratiti se drugima za pomoć.

● **Zaključak (5 minuta):**

- Okupite djecu u krug i istražite što su naučili o traženju pomoći u teškoj situaciji.
- Potaknite djecu da zatraže pomoć u teškoj situaciji.
- Gledanje videa "Zatraži pomoć" <https://youtu.be/ohkiH4NGopg>

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Procijenite djetetovu potrebu (za traženje pomoći) i motivaciju za traženje (na primjer, kada nešto ne uspije i treba pomoć odrasle osobe).
- Ako je to tijekom pauze, odgojitelj prilazi djetetu i koristi podršku govoreći "Reci - pomozite, molim vas" (podrška). Dijete kaže "Pomozite, molim vas, (zove odgojitelja po imenu)", a odgojitelj pomaže.
- Za vrijeme aktivnosti, odgojitelj pokazuje vizualnu podršku i kaže: "Ako vam je potrebna pomoć, podignite ruku."
- Dijete podiže ruku i traži pomoć od odgojitelja.
- Odgojitelj odgovara: "Da, slušam te. Kako ti mogu pomoći?" (pozitivno potkrepljenje).
- Sljedeći put odgađamo podršku za 2 sekunde. Ako dijete ne reagira, odrasla osoba šuti.
- Dijete pita, a odgojitelj odgovara.
- Treći put u motivirajućoj situaciji podrška nije pružena. Dijete traži pomoć - odgojitelj pomaže.

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Procijenite djetetovu potrebu (na primjer, treba pomoć oko nečega) i motivaciju za traženje pomoći (na primjer, kada nešto ne uspije).
- Ako je to za vrijeme pauze, odgojitelj prilazi djetetu i koristi vizualnu podršku "Pomoć", a istovremeno kaže "Reci - pomozite, molim vas" (podrška). Dijete kaže "Pomozite, molim vas, (zove odgojitelja po imenu)", a odgojitelj pomaže.
- Za vrijeme aktivnosti, odgojitelj može prići i pokazati vizualnu podršku i reći "Ako trebate pomoć, podignite ruku."
- Dijete podiže ruku i traži pomoć od odgojitelja.
- Uvesti varijabilnost. U aktivnosti "Tko mi može pomoći" ("Tko mi može pomoći").

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna podrška):

- Procijenite djetetovu potrebu (na primjer, treba pomoć oko nečega) i motivaciju za traženje pomoći (na primjer, kada djetetu nešto stvarno treba, ali to ne može učiniti ili uzeti samo).
- Ako je to tijekom pauze, odgojitelj prilazi djetetu, koristi vizualnu podršku i kaže "Pomozi mi" dok istovremeno govori "Pomoć" (podrška). Dijete daje odgojitelju komunikacijsku karticu "Pomoć" ili koristi drugi alternativni komunikacijski sustav. Ako dijete može ponoviti - ponavlja "po-po" / "Pomoć", odgojitelj pomaže u trenutnoj situaciji.
- Ako je za vrijeme aktivnosti, odgojitelj prilazi djetetu, pokazuje vizualnu podršku i istovremeno kaže "Podignite ruku". Možete koristiti djelomično i fizičku podršku, dodirujući djetetov lakat, kako biste naveli dijete da podigne ruku.
- Dijete podiže ruku.
- Odgojitelj pita: "Što trebaš?" (pozitivno pojačanje).
- Dijete mu daje komunikacijsku karticu "Pomoć". Odgojitelj kaže "Pomozite mi". Ako dijete može ponoviti - ponavlja "po-po" / "Pomoć". Odgojitelj pomaže u trenutnoj situaciji. Ponovite ovaj postupak tri puta.
- Sljedeći put odgađamo podršku za 2 sekunde. Čekamo djetetove postupke. Ako dijete zatraži pomoć, odgojitelj pomaže. Ako je dijete nervozno ili se vrti, ali ne traži pomoć - tiho pokažite djetetu vizualnu podršku i dodirnite djetetov lakat.
- Dijete traži pomoć - odgojitelj pomaže. Ponovite ovaj postupak tri puta.
- Treći put u motivacijskoj situaciji pruža se samo vizualna podrška. Dijete tri puta traži pomoć na temelju vizualne podrške - odgojitelj pomaže.
- Ako dijete samostalno zatraži pomoć tri puta zaredom, trening završava.

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

- Procijenite djetetovu potrebu (na primjer, pomoć oko nečega) i motivaciju za traženje pomoći (na primjer, kada djetetu nešto stvarno treba, ali to ne može učiniti ili uzeti samo).
- Ako je to tijekom pauze, Odgojitelj prilazi djetetu, koristi vizualnu podršku i kaže "Pomozi mi" dok istovremeno govori "Pomoć" (podrška). Dijete daje odgojitelju komunikacijsku karticu "Pomoć" ili koristi drugi alternativni komunikacijski sustav, odgojitelj pomaže u trenutnoj situaciji.
- Kao što je to u razredu, odgojitelj prilazi djetetu, pokazuje vizualnu podršku i istovremeno kaže "Podignite ruku". Možete koristiti djelomično i fizičku podršku, dodirujući djetetov lakat, kako biste natjerali dijete da podigne ruku.
- Dijete podiže ruku.
- Odgojitelj pita: "Što ti treba?" (pozitivno pojačanje).

- Dijete daje odgojitelju komunikacijsku karticu "Pomoć". Odgojitelj kaže "Pomozite mi". Ako dijete može ponoviti - ponavlja "po-po" / "Pomoć". Odgojitelj pomaže u trenutnoj situaciji. Ponovite ovaj postupak tri puta.
- Sljedeći put odgađamo podršku za 2 sekunde. Čekamo djetetove postupke. Ako dijete zatraži pomoć, odgojitelj pomaže. Ako je dijete nervozno ili se vrti, ali ne traži pomoć - tiho pokažite djetetu vizualnu podršku i dodirnite djetetov lakat.
- Dijete traži pomoć - odgojitelj pomaže. Ponovite ovaj postupak tri puta.
- Treći put u motivacijskoj situaciji daje se samo vizualna podrška. Dijete tri puta traži pomoć na temelju vizualne podrške - odgojitelj pomaže.
- Ako dijete samostalno zatraži pomoć tri puta zaredom, trening završava.

Dodatne bihevioralne strategije

Očekivani izazovi u ponašanju: Napadi bijesa (npr. plač, bacanje na tlo, vikanje) ili hvatanje ljudi/predmeta mogu se pojaviti kao rezultat vježbanja traženja pomoći.

Preventivne strategije: Da biste spriječili susret s izazovnim ponašanjima, poduzmite sljedeće korake prije izvođenja aktivnosti:

- Izmijenite okruženje tako što ćete imati vrlo poželjne predmete izvan dohvata i distancirati sebe/druge od djeteta koje će se najvjerojatnije uključiti u izazovno ponašanje.
- Sustavno odaberite ciljne stavke za vježbanje traženja pomoći radeći na svladavanju čekanja stavki koje su manje poželjne prije nego što morate raditi na čekanju stavki koje su poželjnije.
- Pripremite dijete za uspjeh tako što ćete se pobrinuti da ima dovoljno vremena s vama i/ili željenim predmetima prije nego što ste u početku ciljali na rad na čekanju u grupnoj aktivnosti.
- Pružite potkrepljenje (npr. verbalnu pohvalu) za male uspjehe koje primjećujete kod djeteta (npr. sjedenje u grupi, sudjelovanje u aktivnosti).

Strategije intervencije za izazovna ponašanja: Ako se izazovna ponašanja pojave tijekom aktivnosti, svakako zaštitite svu djecu. Smanjite pažnju koju posvećujete izazovnim ponašanjima. Umjesto toga, dajte jasne izjave hvaleći djecu koja se upuštaju u željena ponašanja. Ako se aktivnost mora prekinuti za dijete, svakako ponovno radite aktivnost kada dijete izgleda mirno.

Prekid aktivnosti ukazuje na to da je dijete pokazivalo izazovno ponašanje, jer su mu pružene dvije prilike da se smiri. Ako se dijete ne može smiriti, gubi pristup željenom predmetu, pomoći ili pojedincu.

Strategije suradnje

- **Relevantni suradnici:** Razmislite o suradnji s roditeljima tražeći od njih da pošalju popis stavki/situacija u kojima je njihovom djetetu potrebna pomoć.
- **Mogućnosti suradnje:** Zamolite roditelje da rade na traženju pomoći i kod kuće te im pošaljite kopije vizualnu podršku koju koristimo u aktivnostima.

Uključivanje tehnologije

Stvaranje socijalnih priča za učvršćivanje vještina i vizualne podrške pomoću Dyvogra kartica <https://www.dyvogra.com/produktsiia/symvolj/>

podatci	Broj traženja pomoći po satu	Razina podrške (fizička/verbalna; potpuna/djelomična)	Neželjeno ponašanje

Ishodi

1. Promatrajte djetetovo ponašanje kako traži pomoć tijekom aktivnosti i tijekom dana.
2. Prikupite podatke o djetetovom ponašanju kako traži pomoć. To može biti koliko puta pitaju samostalno ili uz vašu dodatnu pomoć/podršku. Osim toga, prikupite podatke o ponašanju kako biste mogli sustavno ponovno vježbati dijelove planirane aktivnosti tijekom duljih razdoblja čekanja. Primjer obrasca:

Datum		
1.3.		
1.3.		
1.3.		
1.3.		

Dodatni resursi za podršku

<https://autismclassroomresources.com/teach-waiting/>

Aktivnost 9: Traženje pažnje odraslih

Dobni raspon: 3-6 godina.

Trajanje aktivnosti: 60 minuta

Pregled i svrha

Socijalni razvoj djece predškolske dobi uključuje proces njihovog prihvaćanja sustava pravila i normi ponašanja u društvu. U procesu socijalne prilagodbe djeca uče živjeti po određenim pravilima i razvijaju norme ponašanja.

Vještina korištenja pristojnih oblika privlačenja pažnje odrasle osobe dok je zauzeta, važna je za dijete koje uči norme i pravila ponašanja u društvu, a ujedno je jedna od korisnih vještina socijalne interakcije s drugima.

Za dijete s PSA-om, kako bi se osjećalo samouvjereno u društvu, vrlo je važno imati u pripremi gotove alate za socijalnu interakciju.

Cilj aktivnosti je naučiti djecu s PSA-om da pristojno privuku pažnju odrasle osobe, uspostave kontakt očima za daljnju interakciju.

Ciljevi

1. Naučite djecu prepoznati situaciju kada je potrebno privući pažnju odrasle osobe kada je zauzeta.
2. Naučite djecu da koriste pristojan jezični oblik traženje/obraćanja kako bi uspostavili interakciju s odraslima "Oprostite".
3. Naučite djecu s PSA-om da uspostavljaju kontakt očima prilikom obraćanja.

Potrebni materijali

- Kartice za modeliranje
- Socijalne priče (video, kartice)
- Kartice za neverbalnu djecu
- Vizualna podrška (dva lista s uzastopnim koracima u različitim situacijama: na odmoru, u skupini)
- Vizualna podrška "Podignuta ruka"
- Igračke za interakciju
- Kućanski predmeti
- Obrasci za prikupljanje podataka

Aktivnosti poučavanja

- **Uvod (5 minuta):**

Odgojiteljica poziva djecu da razgovaraju o situaciji, o tome što rade kada se žele obratiti odrasloj osobi kada je zauzeta: komunicira s drugom osobom ili je zauzeta svojim poslom. Tijekom rasprave naglašava da se to može učiniti na prihvatljiv način i nudi pregled socijalne priče na ovu temu.

- **Osvrt na situaciju kada djeci treba pomoć (10 minuta)**

Pogledajte socijalnu priču.

<https://youtu.be/VaruOweSbSI?t=172>

Sadržaj priče.

Ako trebam prići drugoj odrasloj osobi u vrijeme kada je zauzeta, u slobodno vrijeme, učinit ću to ovako:

- Približit ću se.
- Reći ću: "Oprostite" i nazvati ih imenom.
- Ili ću dotaknuti ruku odrasle osobe.
- Pričekat ću da se odrasla osoba okrene prema meni i odgovori mi.
- Reći ću joj što mi treba.

Nakon gledanja videozapisa, odgojitelj i djeca ponavljaju redoslijed radnji, oponašajući pokrete:

- Ja ću doći (istupiti).
- Reći ću (djeca kažu "Žao mi je").
- Ili dodirnuti ruku.
- Čekat ću (položaj čekanja).
- Reći ću Vam što mi treba (ruke s otvorenim dlanovima prema naprijed).

Ponovite aktivnost nekoliko puta.

Ako trebam privući pažnju odgojitelja u skupini, učinit ću to ovako:

- Podići ću ruku.
- Pričekat ću da mi dođe odgojitelj/učitelj.
- Reći ću im što mi treba.

Djeca i odgojitelj prisjećaju se pravila u skupini (pravilo "podignute ruke"). Vizualni znak "Podignuta ruka".

** Pravilo podignute ruke: Tijekom aktivnosti, ako dijete želi nešto reći ili mu je potrebna pomoć, treba podići ruku kako bi privuklo pažnju odgojitelja.*

- **Aktivnost 1. Modeliranje situacije "Na odmoru" (10 minuta)**

Odgojitelj i djeca modeliraju situaciju: odgojitelj se pretvara da je zauzet (npr. prelistava knjigu, nešto piše). Jedno dijete mu prilazi i kaže: "Oprostite, (ime). Odgojitelj odmah reagira i okreće se djetetu. Kaže "Slušam te".

Odglumite situaciju 3 puta.

** Za djecu od 3-6 godina.*

- **Aktivnost 2. Modeliranje situacije "Tijekom aktivnosti" (20 minuta)**

Odgojiteljica poziva djecu na izvođenje kreativne aktivnosti (origami, modeliranje). Dijete može imati poteškoća s ovim zadatkom (dijete ne zna držati škare, ne zna lijepiti, ne zna modelirati itd.), djetetu se daje teži zadatak od razine njegove vještine. Kada dijete ima poteškoća, dijete podiže ruku, odgojiteljica prilazi djetetu i pita "Kako ti mogu pomoći?" Dijete odgovara: "Pomozite mi..."

Ponovite situaciju 3 puta. Svaki put možete ponuditi različite teme za aktivnost.

** Za djecu od 3-6 godina.*

- **Aktivnost 3. Generalizacija. Igra uloga "Trgovina" (20 minuta) (generalizacija vještine)**

U igri uloga "Trgovina" ili "Supermarket" djeca uz pomoć odgojitelja biraju uloge: prodavač, kupac, blagajnik*. Tijekom igre djeca bi trebala koristiti tehnike privlačenja pažnje koje su naučila na satu. Odgojitelj olakšava dječju igru. Tijekom interakcije može pitati "Jeste li zadnji u redu", ili blagajniku "Oprostite, želim kupiti..."

** Za djecu od 5-6 godina. * Broj uloga ovisi o dobnoj skupini djece.*

- **Zaključak (10 minuta):**

- Djeca se vraćaju u krug i raspravljaju o tome što su naučila o načinima privlačenja pažnje odrasle osobe.
- Djeca imenuju radnje koje mogu koristiti kada se obraćaju odrasloj osobi i radnje koje mogu koristiti kada se obraćaju svojim kolegama iz skupine.
- Ako u grupi ima djece koja su osjetljiva na dodir, ponovite specifičnosti obraćanja njima.

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Identificirajte djetetovu potrebu (npr. pomoć u nečemu), motivaciju za pristup (npr. kada je nešto ispalo dobro i dijete želi podijeliti svoje emocije).
- Priđite djetetu.
- Ako je to tijekom pauze, odgojitelj prilazi djetetu i koristi vizualni znak i kaže "Okreni se prema meni" (poticaj). Dijete kaže "Žao mi je, zove PUNO IME", a odgojiteljica odgovara.
- Ako je za vrijeme aktivnosti, odgojitelj može prići i pokazati vizualni znak i reći: "Ako ti nešto treba, podigni ruku."
- Dijete podiže ruku i obraća se odgojitelju.
- On odgovara: "Da, slušam te. Kako ti mogu pomoći?" (pozitivno potkrepljenje vještine).
- Sljedeći put odgodimo poticaj za 2 sekunde. Ako dijete ne reagira, odrasla osoba pokazuje vizualni znak i šuti.
- Ako dijete govori, odgojiteljica odgovara.
- Treći put u motivacijskoj situaciji poticaj se ne daje. Dijete govori - odgojitelj odgovara.

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Identificirajte djetetovu potrebu (npr. pomoć u nečemu), motivaciju za pristup (npr. kada je nešto ispalo dobro i dijete želi podijeliti svoje emocije).
- Priđite djetetu.
- Ako je to tijekom pauze, odgojitelj prilazi djetetu i koristi vizualni znak i kaže "Okreni se prema meni" (odmah nakon čega slijedi vizualni znak) (poticaj). Dijete kaže: "Oprostite, izgovara ime", a odgojitelj odgovara.
- Ako je za vrijeme aktivnosti, odgojitelj može prići i pokazati vizualni znak i reći: "Ako ti nešto treba, podigni ruku."
- Dijete podiže ruku i obraća se odgojitelju.
- Odgojitelj odgovara: "Da, slušam te. Kako ti mogu pomoći?" (pozitivno potkrepljenje vještine). Ponovite ovaj postupak tri puta.
- Svaki put odgađamo poticaj za 2 sekunde. Čekamo djetetove postupke. Ako dijete govori, odgojitelj odgovara. Ako dijete ne govori, tiho mu pokazujemo vizualni znak.
- Ako dijete govori, odgojitelj odgovara. Ponovite ovaj postupak tri puta.
- Treći put, u motivacijskoj situaciji, poticaj se ne daje. Dijete govori tri puta – odgojitelj odgovara.
- Ako se dijete samo prijavi tri puta zaredom, trening završava.

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna podrška):

- Identificirajte djetetovu potrebu (npr. pomoć oko nečega), motivaciju za pristup (npr. kada je nešto ispalo dobro i dijete želi podijeliti svoje emocije).

Priđite djetetu.

Ako je to za vrijeme pauze, odgojitelj prilazi djetetu i vizualnim znakom kaže "Dođi k meni" (odmah pokažite vizualni znak i odmah ga slijedite riječju "može" ovisno o tome što dijete može ponoviti) (poticaj). Dijete ponavlja "Mogu", a odgojitelj odgovara.

- Ako je za vrijeme aktivnosti, odgojitelj može prići i pokazati vizualni znak i u isto vrijeme reći: "Ako ti nešto treba, podigni ruku." Možete upotrijebiti djelomičnu fizičku podršku, dodirujući djetetov lakat, kako biste natjerali dijete da podigne ruku.

Dijete podiže ruku, a odgojitelj odgovara.

odgojitelj odgovara: "Da, slušam. Kako vam mogu pomoći?" (pozitivno pojačanje vještine). Izvedite ovaj postupak **tri puta**.

Sljedeći put odgađamo poticaj za 2 sekunde. Čekamo djetetove postupke. Ako dijete govori, odgojitelj odgovara. Ako dijete ne reagira, tiho mu pokažemo vizualni znak i dodirnemo djetetov lakat.

Ako dijete podigne ruku, odgojitelj odgovara. Izvedite ovaj postupak **tri puta**.

Treći put u motivacijskoj situaciji daje se samo vizualni znak. Ako dijete tri puta odgovori vizualnim znakom, odgojitelj odgovara.

- Ako se dijete samostalno ponovi tri puta zaredom, trening završava.

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

- Identificirajte djetetovu potrebu (npr. pomoć u nečemu), motivaciju za pristup (npr. kada je nešto ispalo dobro i dijete želi podijeliti svoje emocije). Koristite alternativni komunikacijski sustav, geste ili PECS.

Priđite djetetu.

Odgojitelj govori i fizički dodiruje djetetovu ruku sa svojom rukom (poticaj). Odgojitelj odgovara s "Kako ti mogu pomoći". Ponovite ovaj postupak tri puta.

- Ako je za vrijeme aktivnosti, odgojitelj priđe i fizički podigne djetetovu ruku govoreći: "Pomoći ću ti." Ponovite to tri puta.

Sljedeći put odgađamo poticaj za 2 sekunde. Čekamo djetetove postupke. Ako dijete ne reagira, dajte fizički znak i recite "Pomoći ću ti" - ovisno o situaciji. Ponovite to tri puta.

Treći put u motivacijskoj situaciji odgojitelj prilazi djetetu kako bi ga moglo dodirnuti. Dijete samostalno dodiruje ruku odgojitelja. On kaže "Pomoći ću ti". Ili dijete samo podigne ruku, a on kaže "Pomoći ću ti".

Ako dijete samo podigne ruku tri puta zaredom, trening je gotov.

Dodatne bihevioralne strategije

Očekivani izazovi u ponašanju:

Frustracija i nestrpljivost: Neka djeca mogu postati frustrirana ako osjete da se njihov zahtjev za pažnjom odraslih ne ispunjava odmah, što dovodi do ponašanja kao što su plač, vikanje ili izljev bijesa.

Izbjegavanje traženja pomoći: Prošla negativna iskustva mogu uzrokovati da neka djeca izbjegavaju iniciranje kontakta kada im je potrebna pomoć.

Ometajuće ponašanje: U situacijama kada je odrasla osoba zauzeta, dijete bi moglo postati pretjerano uporno ili prekinuti tekuće aktivnosti u pokušaju da privuče pažnju.

Preventivne strategije:

Strukturirane vježbe:

- Koristite redovite aktivnosti igranja uloga i simulacije za modeliranje očekivanog ponašanja (npr. prilaženje odrasloj osobi, govoreći "Oprostite") tako da se djeca upoznaju s koracima.

Vizualna podrška i znakovi:

- Pokažite jasnu, korak po korak vizualnu podršku (poster ili kartice s naznakama) koja ocrtava ispravan način traženja pažnje odrasle osobe.

Višeslojni poticajni sustav:

- Započnite s izravnijim znakovima (fizičkim poticajima ili eksplicitnim verbalnim podsjetnicima) i postupno smanjite podršku kako dijete postaje samouvjerenije u samostalnom korištenju vještine.

Trenutačno pozitivno potkrepljenje:

- Priznajte i pohvalite svaku ispravnu upotrebu vještina (podizanje ruke, uspostavljanje kontakta očima, korištenje pristojnog jezika) za jačanje željenog ponašanja.

Tehnike umirivanja:

• Podučavajte djecu jednostavnim strategijama (duboko disanje, brojanje ili korištenje određenog "kutka za smirenje") kako biste pomogli djeci da upravljaju svojom frustracijom tijekom razdoblja čekanja.

Strategije intervencije za izazovna ponašanja: Ako se izazovna ponašanja pojave tijekom aktivnosti, svakako zaštitite svu djecu. Smanjite pažnju koju posvećujete izazovnim ponašanjima. Umjesto toga, dajte jasne izjave hvaleći djecu koja se upuštaju u željena ponašanja. Ako se aktivnost čekanja mora prekinuti za dijete, svakako ponovite aktivnost kada dijete izgleda mirno.

Prekid aktivnosti ukazuje na to da je dijete pokazivalo izazovno ponašanje, jer su mu pružene dvije prilike da se smiri. Ako se dijete ne može smiriti, gubi pristup željenom predmetu, pomoći ili pojedincu.

Strategije suradnje

- **Relevantni suradnici:** Razmislite o suradnji s roditeljima tako što ćete ih zamoliti da pošalju popis stavki/situacija u kojima je njihovom djetetu čekanje izazovnije.
- **Mogućnosti suradnje:** Zamolite roditelje da rade i na čekanju kod kuće i te im pošaljite kući primjerke vizualne podrške korištene u aktivnosti.

Uključivanje tehnologije

1. Promatranje djeteta tijekom interakcije u grupi, bilježenje koliko je puta dijete podiglo ruku ili se obratilo odgojitelju, analizirajući je li se kvaliteta aktivnosti povećala tijekom dana u vrtiću.

Datum	Traženje pažnje	Izazovno ponašanje da/ne
	+/-	DA / NE
	+/-	DA / NE
	+/-	DA / NE
	+/-	DA / NE

Ishodi

Dodatni resursi za podršku

<https://best-practice.middletownautism.com/teachingcoreskills/waiting/>

<https://youtu.be/WYgZb3B87pw?si=6-65KH2zL5uo3ZR>

<https://autismclassroomresources.com/teach-waiting/>

Aktivnost 10: Upravljanje vremenom

Dobni raspon: 3-6 godina

Trajanje aktivnosti: 60 minuta

Pregled i svrha

Svrha ove aktivnosti o upravljanju vremenom i dnevnom rasporedu za djecu s PSA-om je pružiti odgojiteljima strategije utemeljene na dokazima za podršku djeci s PSA-om u razvoju bitnih životnih vještina kao što su upravljanje njihovim vremenom, postavljanje i praćenje dnevnog rasporeda.

Djeca s PSA-om često imaju koristi od rutine i predvidljivosti u svom okruženju. Istraživanja su pokazala da strukturirani rasporedi mogu pomoći u smanjenju anksioznosti i promicanju osjećaja sigurnosti za djecu s PSA-om (Boyd i sur., 2011; Evans i sur., 2013). Osim toga, poučavanje djece s PSA-om vještinama upravljanja vremenom može poboljšati njihove vještine izvršnog funkcioniranja, koje su često oslabljene u ovoj populaciji (Kenworthy i sur., 2013.; Demetriou i sur., 2018).

Ciljevi

1. Promicanje neovisnosti: Poučavajući djecu kako upravljati svojim vremenom i slijediti dnevni raspored, osnažujemo ih da preuzmu odgovornost za svoje dnevne rutine i aktivnosti. Djeca stječu samopouzdanje i neovisnost dok uče upravljati svojim dnevnim aktivnostima sa što više autonomije.
2. Podržavanje izvršnih funkcija: Podrška vještinama izvršnih funkcija: Djeca s PSA-om često se bore s vještinama izvršnih funkcija koje uključuju upravljanje vremenom i svakodnevno planiranje. Naša strukturirana podrška i smjernice pomažu u razvoju dječjih organizacijskih vještina, vještina planiranja i iniciranja zadataka.
3. Povećanje predvidljivosti i smanjenje anksioznosti: Djeca s PSA-om često imaju koristi od rutine i predvidljivosti u svom okruženju. Možemo smanjiti tjeskobu i potaknuti osjećaj sigurnosti u učionici stvaranjem dosljednog dnevnog rasporeda koji je predvidljiv i stabilan.

Potrebni materijali

- Vizualna ploča s rasporedom ili grafikon. Vodič pogledajte ovdje: <https://youtu.be/1yE8SPYxnEs?si=fe8exQnsQN30EEA7>
- Slikovne kartice koje predstavljaju dnevne aktivnosti (npr. vrijeme igranja, međuobrok, vrijeme kruga). Ovdje pronađite primjere za ispis:

<https://adayinourshoes.com/free-printable-visual-schedules-for-home-and-daily-routines/>

- Mjerač vremena ili sat
- Papir za bijelu ploču ili grafikone
- Markeri ili bojice
- Vizualna podrška kao što su socijalne priče ili vizualni rasporedi
- AAC (Augmentative and Alternative Communication) uređaji ili vizualna komunikacijska pomagala
- Tablet ili računalo s obrazovnim aplikacijama ili programima za upravljanje vremenom kao što su <https://www.kazutime.com/> ili <https://happykidstimer.com/>

Aktivnosti poučavanja

- **Uvod u upravljanje vremenom (15 minuta):**
 - Razgovarajte o važnosti upravljanja vremenom i dnevne rutine i njihovim ciljevima. Nije iznenađujuće da je percepcija vremena doista slabija kod djece s PSA-om nego kod tipičnih vršnjaka, jer su atipični osjet i percepcija uobičajena obilježja autizma. Nadalje, budući da se mnoge osobe s PSA-om bore sa slabostima u radnoj memoriji i pažnji, može im biti još teže dosljedno rekonstruirati vremenske intervale i vrijeme obrade (Jurek i sur., 2019.). Međutim, upravljanje vremenom važna je životna vještina koju djeca s PSA-om trebaju razviti za svoju budućnost jer im je potrebno da budu uspješni u školi, u igri ili čak u osiguravanju dovoljno vremena za jelo. Morate se usredotočiti na sljedećih šest komplementarnih vještina: određivanje vremena, planiranje, proračun vremena, učinkovito korištenje vremena, određivanje prioriteta i svijest o protoku vremena.
 - Pokažite vizualni mjerač vremena ili sat i objasnite kako nam pomaže razumjeti protok vremena.
 - Kako biste djeci pomogli razumjeti vizualni mjerač vremena ili sat, možete ih uključiti u jednostavnu aktivnost u kojoj procjenjuju koliko je vremena potrebno za obavljanje različitih zadataka (npr. priprema ruksaka, međuobrok itd.).
- **Izrada vizualnog rasporeda (15 minuta):**
 - Alat temeljen na vizualnoj podršci koji podržava učenje djece s PSA-om je vizualna ploča s rasporedom ili grafikon. Vizualni raspored ilustrira slijed događaja koji će se dogoditi tijekom određenog zadatka, aktivnosti ili tijekom dana. Može se sastojati od niza slika, videozapisa, crteža ili drugih vizualnih komponenti koje djeci olakšavaju razumijevanje zadataka što se od njih očekuje. Stoga pokažite kako izraditi vizualnu ploču s rasporedom ili grafikon pomoću slikovnih kartica koje predstavljaju dnevne aktivnosti kao što su: pozdravljanje odgojitelja, sjedenje za stolom, rad na čitanju, izlazak vani na odmor, ručak itd. Ovdje pronađite video s uputama:

<https://youtu.be/1yE8SPYxnEs?si=fe8exQnsQN30EEA7> i kartice za ispis ovdje: <https://adayinourshoes.com/free-printable-visual-schedules-for-home-and-daily-routines/>

- Razgovarajte o prednostima vizualnih rasporeda u promicanju predvidljivosti i smanjenju tjeskobe
- **Interaktivna aktivnost: Slijedeći vizualni raspored (20 minuta):**
 - Pomoću kreiranog vizualnog rasporeda vodite djecu kroz redoslijed aktivnosti za taj dan.
 - Uspostavite vizualni sat ili mjerač vremena za prikaz vremena početka i završetka svake aktivnosti.
 - Potaknite djecu da samostalno gledaju i prate vizualni raspored i kreću se između aktivnosti u skladu s njim.
 - Pružite upute i pozitivno pojačanje kada netko uspješno slijedi raspored.
- **Refleksivna rasprava i prilagodba (10 minuta):**
 - Okupite djecu da razmisle o tome koliko su dobro slijedili vizualni raspored.
 - Razgovarajte o svim poteškoćama ili uspjesima koje su imali tijekom vježbe.
 - Zamolite djecu da predlože sve promjene ili dopune koje bi željeli vidjeti u rasporedu za sljedeći dan.
 - Dajte djeci pohvale i ohrabrenje za njihovo sudjelovanje i naporan rad.
 - Podsjetite djecu da će u budućim lekcijama imati još jednu priliku vježbati planiranje i upravljanje vremenom.

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Dajte djeci koja pokazuju napredne vještine razumijevanja i upravljanja vremenom složenije zadatke, kao što je tjedni raspored koji uključuje dodatne događaje i aktivnosti ili korištenje obrazovne aplikacije za upravljanje vremenom kao što je <https://www.kazutime.com/> ili <https://happykidstimer.com/>
- Potaknite ovu djecu da preuzmu vodeću ulogu pomažući svojim prijateljima da razumiju i drže se rasporeda.

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Kako biste pomogli djeci s razvojnim vještinama da razumiju i koriste vizualni raspored, podijelite zadatke na manje korake (npr. slijedite kraći raspored) i vodite ih vizualnim znakovima ili uputama.
- Pružite prilike za praktično iskustvo pomoću vizualnog rasporeda, postupno povećavajući neovisnost tijekom vremena.

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna podrška):

- Pružite individualiziranu podršku djeci kojoj je možda potrebna dodatna pomoć u razumijevanju i korištenju vizualnog rasporeda.

- Koristite vizualne potpore kao što su socijalne priče ili video modeliranje kako biste ojačali učenje i pružili predvidljivost.

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

- Usredotočite se na neverbalnu komunikaciju i senzorne strategije kako biste im pomogli da koriste vizualni raspored.
- Vizualni rasporedi koje koristite s ovom djecom trebali bi kombinirati jasne vizualne znakove kako bi predstavili svaku aktivnost jednostavnim, lako razumljivim jezikom ili simbolima.
- Koristite augmentativne i alternativne komunikacijske uređaje ili slikovne komunikacijske sustave kako biste podržali razumijevanje i izražavanje preferencija za svakodnevne aktivnosti.
- Uključite senzorne igračke alate i vježbe u aktivnosti kako biste pomogli u regulaciji emocija i promicanju angažmana s vizualnim rasporedom.

Dodatne bihevioralne strategije

Očekivani izazovi u ponašanju:

- Teškoće u prijelazu: Djeca s PSA-om mogu imati poteškoća u prijelazu između aktivnosti (npr. slobodno vrijeme za igru u krugu) što može dovesti do otpora, frustracije ili tantruma.
- Rigidnost: Neka djeca mogu biti vrlo kruta u slijeđenju svoje prethodne rutine pa odgojitelji mogu imati poteškoća s prilagodbama ili prekidima.
- Anksioznost: Djeca koja su tjeskobna ili nesigurna u vezi s nadolazećim aktivnostima ili promjenama u rutini (npr. možda nisu sigurna koji će se materijali koristiti ili koliko dugo će aktivnost trajati) što dovodi do povećane razine stresa.
- Pažnja i angažman: Nekoj djeci može biti teško ostati usredotočen i angažiran tijekom aktivnosti što može dovesti do ponašanja koja nisu vezana za zadatak ili nezainteresiranosti.

Preventivne strategije:

- Privlačne vizualne ploče s rasporedom ili grafikoni: Da biste djeci pružili dosljednost i strukturu te im pomogli da predvide i pripreme se za promjene, koristite vizualno privlačne i jasne ploče s rasporedom ili grafikone, uključujući prijelaze između zadataka.
- Vizualno odbrojavanje: Kako biste pomogli djeci da se osjećaju manje tjeskobno i nesigurno, koristite vizualne mjerače vremena ili odbrojavanje kako biste označili kraj aktivnosti ili preostalo vrijeme za svaku aktivnost i pripremili ih za nadolazeće prijelaze.
- Ploče Prvo-Zatim: Kako biste pomogli djeci da razumiju što se događa u rasporedu koristite kratke izjave "prvo-zatim" kako biste opisali redoslijed aktivnosti i postavili očekivanja. Na primjer: "Prvo počistimo, a zatim idemo na

užinu." Postoji korisna aplikacija koju možete preuzeti ovdje: <https://apps.apple.com/us/app/first-then-visual-schedule/id355527801>

- Donošenje odluka: Ponudite različite opcije (npr. dvije preferirane aktivnosti za slobodno vrijeme za igru) unutar rasporeda kako biste djeci dali veći autoritet i kontrolu nad njihovim obrazovanjem što će povećati njihov osjećaj kontrole, smanjiti otpor i potaknuti suradnju.
- Dosljedna rutina: Kako biste smanjili stres i tjeskobu uzrokovane promjenama rasporeda, uspostavite i održavajte dosljednu dnevnu rutinu koja pruža stabilnost i predvidljivost.

Strategije intervencije za izazovna ponašanja:

- Vizualni znakovi i podsjetnici: Upotrijebite vizualne znakove, kao što je slika sata koji pokazuje vrijeme za užinu, kako biste podsjetili polaznike na nadolazeće aktivnosti ili prijelaze. Postavite ove podsjetnike po učionici.
- Podrška za prijelaz: Da biste djeci olakšali prijelaze i učinili ih ugodnijima, osigurajte prijelazni objekt, kao što je vizualni mjerač vremena ili omiljena igračka.
- Nagrade i potkrepljenje: Postavite sustav žetona u kojem djeca mogu sudjelovati u aktivnostima i zarađivati naljepnice ili bodove. Oni se mogu zamijeniti za željene nagrade.
- Socijalne priče: Kako biste smanjili tjeskobu i potaknuli motivaciju, napišite socijalnu priču o kreativnom radu, na primjer. To može uključivati informacije o potrebnim materijalima, koliko će trajati i što možete očekivati. Zabavna aplikacija koju možete preuzeti nalazi se ovdje: <https://apps.apple.com/us/app/scene-speak/id420492342>
- Prilagođena podrška: Pružite prilagođenu podršku i modifikacije prema potrebama svakog djeteta. Na primjer, dajte dodatna vizualna pomagala ili senzorne pauze djeci koja imaju problema s fokusiranjem i sudjelovanjem.

Strategije suradnje

- **Suradujte s roditeljima i skrbnicima** kako biste kreirali dosljedne rutine i rasporede ili koristite iste alate (ploče s rasporedom ili grafikone) kod kuće koji su usklađeni s onima u skupini.
- **Redovito komunicirajte sa stručnim suradnicima**, kao što su edukacijski rehabilitatori ili psiholozi kako biste podijelili strategije i koordinirali intervencije za djecu s PSA-om.

Uključivanje tehnologije

- Integrirajte obrazovne aplikacije koje se fokusiraju na upravljanje vremenom i dnevno planiranje, kao što su aplikacije za vizualni mjerač vremena. Uz pomoć aplikacija za vizualni mjerač vremena, koje vizualno prikazuju mjerač vremena i ponekad uključuju grafički prikaz vremena koje prolazi, djeca s PSA-om mogu učinkovitije upravljati prijelazima i razumjeti koncept vremena. Na primjer,

aplikacija "Time Timer" pomaže djeci da jednostavno izmjere koliko je vremena ostalo za aktivnost ili prijelaz nudeći jednostavan vizualni prikaz vremena koje prolazi. Pronađite ga ovdje: <https://www.timetimer.com/collections/applications>

- Koristite AAC tehnologiju za podršku komunikaciji i izražavanju preferencija u vezi sa svakodnevnim aktivnostima i rutinama. Ova tehnologija olakšava komunikaciju pružajući alternativna sredstva izražavanja, kao što su simboli, slike, tekst ili govor. Može se koristiti za podršku djeci u komunikaciji svojih potreba, sklonosti ili osjećaja, podržavajući neverbalnu komunikaciju i izražavanje. Na primjer, <https://goboardmaker.com/> "Boardmaker" popularan je softverski program za simbole koji nudi ogromnu bazu simbola i predložaka za izradu komunikacijskih ploča, vizualnih rasporeda i obrazovnih materijala.

Ishodi

1. Promatrajte djetetovu sposobnost da učinkovito upravlja svojim vremenom tijekom planiranih aktivnosti tijekom dana i prikupljajte podatke o djetetovom pridržavanju vizualnog rasporeda, uključujući njegovu sposobnost pravodobnog prijelaza između aktivnosti.
2. Pratite djetetovo pridržavanje vizualnog rasporeda bilježeći vrijeme provedeno na svakoj zakazanoj aktivnosti i vrijeme potrebno za prijelaz između aktivnosti. Npr:

Ime djeteta:	Datum:	Planirana aktivnost	Utrošeno vrijeme (minute)	Vrijeme prijelaza (minute)
Helen	05/01/2024	Vrijeme igre u krugu	15	2
		Vrijeme za užinu	10	3
		Vrijeme za priču	20	1
		Kreativna aktivnost	25	4
		Igra na otvorenom	30	2

Dodatni resursi za podršku

1. Organizacija za istraživanje autizma (OAR): <https://researchautism.org/>
2. Strategije poučavanja: <https://teachingstrategies.com/>
3. Internetski moduli za autizam (AIM): <https://www.autisminternetmodules.org/>
4. Resursi i moduli za intervenciju usmjereni na autizam (AFIRM): <https://afirm.fpg.unc.edu/>
5. Edukator za autizam: <https://www.autismeducator.com/>
6. Resursi za učionicu za autizam: <https://www.autismclassroomresources.com/>

Ovi dodatni resursi podrške nude širok raspon materijala i informacija kako bi pomogli stručnjacima da unaprijede svoje znanje i vještine u učinkovitoj podršci djeci s PSA-om.

Aktivnost 11: Prihvaćanje promjene

Dobni raspon: 3-6

Trajanje aktivnosti: 60min

Pregled i svrha

Stvaranje dosljednog okruženja i rutine ključni je aspekt upravljanja skupinom za djecu s PSA-om (Iovannone, Dunlap, Huber, & Kincaid, 2003). Bez dosljednog rasporeda, djeca na spektru mogu pokazivati nefleksibilno ili kruto ponašanje. Međutim, neizbježno je da će se dnevne aktivnosti promijeniti zbog čimbenika kao što su raspored aktivnosti, izostanci osoblja, vremenske fluktuacije ili ljudska pogreška. Osim ovih nepredvidivih promjena, odgojitelji mogu vidjeti prednosti u izlaganju djece novim okruženjima, materijalima, vršnjacima i aktivnostima kako bi proširili svoja iskustva. Ipak, kada se suoče s promjenama u okruženju ili rutini, djeca s PSA-om mogu se oduprijeti novim zadacima ili lokacijama, doživljavajući osjećaj stresa, tjeskobe ili zbunjenosti (Kluth, 2003). Istraživanja su pokazala da su tijekom razdoblja tranzicije ili promjena djeca sklona izljevima bijesa, agresiji i odbijanju (Schreibman i Whalen, 2000; Flannery i Horner, 1994). Ova odbojnost prema promjenama može ometati stjecanje novih vještina. Sposobnost razmišljanja o tome kako nešto radite ili govorite na nov ili drugačiji način.

Fleksibilno razmišljanje je kognitivna vještina i kao dio izvršnih funkcija može biti teška za osobe s autizmom. Vrste fleksibilnog razmišljanja uključuju spoznaju da se stvari možda moraju dogoditi na drugačiji način ili redoslijed nego što smo navikli. Neurotipična djeca tokom razvoja uče kako biti fleksibilni implicitno, promatrajući i učeći od drugih ljudi. Moramo ponuditi mogućnosti za eksplicitno poučavanje fleksibilnog razmišljanja autističnoj djeci i mladima, jer oni to često ne uče od svojih vršnjaka.

Ciljevi

1. Naučiti djecu strategijama suočavanja za prihvaćanje i prilagođavanje promjenama u njihovoj okolini i rutinama.
2. Pružiti djeci vizualnu podršku i strukturirane rutine za pomoć u uspješnim prijelazima.
3. Potaknuti fleksibilnost i otpornost kod djece s PSA-om kada se suoče s promjenama.

Potrebni materijali

- Fleksibilni predmeti kao što su plastelin, plišane žice, gumene trake, *slime*

- Nefleksibilni predmeti kao što su štapići za sladoled, čačkalice, sušena tjestenina, ukosnice
- Papir
- Kartice za popis
- Olovke/flomasteri u boji

Aktivnosti poučavanja

- **Uvod: Fleksibilan naspram nefleksibilnog mozga (15 min)**

Uvedite pojmove i vokabular "fleksibilan" ili "rastezljiv" i "nefleksibilan" ili "krut" ili "tvrd" (ovisno o jezičnim sposobnostima vašeg djeteta). Započnite s konkretnim primjerima predmeta koji su fleksibilni – kao što su plišane žice, gumene trake, loptice za stres i plastelin – i nefleksibilni – kao što su štapići za sladoled, ukosnice, čačkalice i sušeni špageti. Natjerajte svoje dijete da ih razvrstava u svaku kategoriju.

Zatim ih poduprite da naprave oblik kruga na komadu papira od plišane žice ili s plastelinom, a zatim s čačkalicama ili ukosnicama. Razgovarajte o tome što je bilo bolje i zašto? Napomena o tome kako je lakše raditi s fleksibilnim materijalima.

U ovom trenutku možete spomenuti da i naš mozak može biti fleksibilan. Fleksibilni mozgovi stvaraju fleksibilne misli. Razgovarajte s grupom o različitim načinima na koje možete obavljati neku aktivnost (pravljenje sendviča, oblačenje cipela i čarapa, hodanje do određenog, poznatog mjesta). Istaknite da može postojati drugačiji redoslijed u koracima, različiti korišteni materijali, različiti putevi; i svi postižu isti krajnji rezultat.

- **Aktivnost rješavanja problema (45 min)**

Pripremite kartice za popise. Napišite različite situacije koje uključuju promjenu ili neočekivane događaje na zasebne kartice (npr. "Vaša omiljena igračka se pokvari", "Morate čekati dulje nego što ste očekivali", "Vaš prijatelj odlazi"). Na dodatne kartice zapišite različite emocije koje bi djeca mogla osjetiti kao odgovor na te situacije (npr. sretni, tužni, frustrirani, tjeskobni). Provjerite postoji li više od jedne kartice za svaku emociju. Zapišite strategije i rješenja za suočavanje na više kartica (npr. duboko udahnite, razgovarajte s prijateljem, zatražite pomoć, pronađite novu aktivnost za raditi).

- **Uvod:**

Okupite djecu u krug i objasnite im da će igrati igru za vježbanje suočavanja s različitim situacijama i rješavanja problema. Pokažite im različite setove karata (situacije, emocije, strategije suočavanja) i objasnite kako će igra funkcionirati.

- **Karte za crtanje:**

Neka svako dijete odabere jednu kartu s hrpe "situacije" i "emocije". Dajte im prazne kartice i neka nacrtaju "situaciju" i "emocije" koje su odabrali. Nakon što izvučete karte, zamolite svako dijete da podijeli situaciju koju je nacrtalo, emocije koje osjećaju kao odgovor na nju. Objasnite da je u redu osjećati te emocije.

- **Strategije suočavanja „mozganje“:**

Objasnite grupi što je "strategija suočavanja" i navedite im nekoliko primjera (brojanje do deset, korištenje lopte za stres, duboko udisanje, razgovor s odraslom osobom itd.). Za svaku situaciju koju je dijete nacrtalo, razmislite s grupom koju bi strategiju suočavanja

mogli koristiti da se nose s tim. Neka svi nacrtaju svoje strategije suočavanja u zasebnim karticama.

- **Igranje uloga**

Podijelite djecu u parove i neka igraju svaku situaciju. To će im dati priliku da vježbaju strategije suočavanja koje su upravo naučili

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Potaknite kritičko razmišljanje i kreativnost izazivajući djecu da razviju vlastite strategije suočavanja ili rješenja za situacije.
- Ponudite vodeće uloge unutar aktivnosti, kao što je vođenje kolega kroz procese rješavanja problema.
- Ako dijete može koristiti kalendar, označite važne nadolazeće događaje ili upotrijebite kalendar s odbrojavanjem do događaja.

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- Ako je moguće, ostavite dodatno vrijeme za prilagodbu promjeni.
- Kada prvi put uvodite novu strategiju, pokušajte biti u mirnom, tihom okruženju. Na primjer, prilikom uvođenja kartice za promjenu pričekajte da druga djeca napuste skupinu kako ne bi bilo toliko smetnji ili zvukova.

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna podrška):

- Ponudite dodatnu vizualnu podršku i znakove kako biste pomogli polaznicima u razumijevanju i praćenju. Iako mnogi primjeri vizualne podrške koriste crteže crne linije (tj. ikone iz Mayer-Johnson's Boardmakera), ovo možda nije najprikladnije za svu djecu. Procijenite razumijevanje i razumijevanje svoje djece prije nego što razvijete podršku, budući da neka djeca mogu zahtijevati korištenje predmeta ili fotografija kako bi dobili značenje iz znakova

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

- Ponudite dodatnu vizualnu podršku i znakove kako biste pomogli polaznicima u razumijevanju i praćenju. Iako mnogi primjeri vizualne podrške koriste crteže crnim linijama (ikone iz Mayer-Johnson's Boardmakera), ovo možda nije najprikladnije za svu djecu. Procijenite razumijevanje i razumijevanje svoje djece prije nego što razvijete podršku, budući da neka djeca mogu zahtijevati korištenje predmeta ili fotografija kako bi dobili značenje iz znakova
- Podijelite zadatke na vrlo male, jednostavne korake i po potrebi pružite praktične smjernice.
- Za aktivnost crtanja, ako dijete ne može držati olovku/crtanje, upotrijebite unaprijed pripremljene kartice s ikonama.

- Kada prvi put uvodite strategiju ili aktivnost, koristite fizičko vođenje (tzv. fizičku podršku) kako biste pomogli djetetu

Dodatne bihevioralne strategije

Očekivani izazovi u ponašanju:

Izljevi bijesa (npr. plač, bacanje na tlo, vikanje) ili agresivno ponašanje (npr. bacanje predmeta) mogu se pojaviti kao posljedica neočekivane promjene rutine

Preventivne strategije:

- **Vizualni rasporedi:** Dajte djetetu dnevne vizualne rasporede i mjerače vremena kako bi moglo jasno vidjeti što se događa i kada. Ove vizualne potpore mogu pomoći djetetu da razumije redoslijed dnevnih događaja, korake uključene u svakodnevne životne vještine i dnevni raspored u školi, uključujući sve promjene u rutini koje se mogu dogoditi
- **Kartica promjene:** Nakon što vaše dijete shvati kako koristiti vizualni raspored, važno je početi uvoditi promjene u sadržaj rasporeda (Mesibov, Shea i Schopler, 2005). Pobrinite se da se raspored mijenja svaki dan i namjerno promijenite neke unaprijed planirane aktivnosti. To će pomoći djetetu da tolerira promjene. Međutim, kada se aktivnosti promijene, trebala bi postojati strategija za podršku djetetu.

Prije svega, odaberite smislen vizualni znak koji ćete koristiti s djecom prilikom uvođenja koncepta promjene. To može biti ikona "iznenađenja", "upitnik", određena fotografija ili pisana riječ, ovisno o potrebama i sposobnostima djeteta. Postavite odabrani znak za promjenu na vrh planirane aktivnosti koja se neće dogoditi (tj. odmor na igralištu), a novu aktivnost sljedeću u dnevnom slijedu događaja (tj. gledanje filma). Kada poučavate koncept promjene, korisno je s djetetom prijeći na vizualni raspored, zajedno pogledati karticu za promjenu i pomoći u prijelazu na novu aktivnost.

Također možete izraditi "omotnicu za promjenu" u koju djeca mogu postaviti vizualni znak za promjenu i karticu s rasporedom aktivnosti koja se neće dogoditi.

Korisno je uvoditi promjene postupno i na pozitivan način. Započnite promjenom aktivnosti koje dijete ne preferira za one koje preferira. (tj. promjena djetetovog rasporeda iz matematike u dodatno vrijeme za računalo). Nakon što dijete tolerira promjene iz nepoželjne u preferiranu aktivnost, uvedite promjenu neutralnog događaja (tj. promjenu matematike u kreativnu) i na kraju, uvedite promjenu iz preferirane aktivnosti u neutralnu i/ili nepoželjnu.

- **Najava:** Najava je metoda upoznavanja s informacijom ili aktivnosti s kojima će dijete vjerojatno imati poteškoća prije nego se uključi u izazovnu situaciju. Dijete upoznaje buduće događaje kao što su vatrogasna vježba, zamjenski odgojitelj,

izlet... tako da postaju predvidljiviji (Schreibman i Whalen, 2000). Najava se učinkovito koristi u akademskoj nastavi i socijalnoj interakciji (Harrower i Dunlap, 2001), a od nedavno se koristi u pripremi djeteta za nova okruženja ili promjene u rutini.

- Socijalne priče: Socijalne priče također mogu biti izvrstan izvor u pripremi za promjenu ili događaj koji izaziva tjeskobu. Oni su metoda za objašnjenje što se događa i što se očekuje u okruženju. Obično se socijalne priče pišu u prvom licu, uključuju ilustracije, pružaju perspektivu osobe s PSA-om i trebale bi biti na razini razumijevanja djeteta. Često socijalne priče daju odgovore na pitanja koja djeca na spektru možda ne znaju postaviti. Carol Gray, začetnica Socijalnih priča, opisuje preporučenu strukturu priče i vrste rečenica na svojoj web stranici, <http://www.thegraycenter.org/>. Iako je precizna struktura priče idealna, kada se suočite s neočekivanom promjenom ili novim događajem, modificirane socijalne priče koje članovi osoblja mogu brzo napisati (koje ne sadrže točan omjer rečenica) održive su strategije pripremanja. Nakon što identifikirate novi događaj i procijenite vještine razumijevanja djeteta, napišite priču slijedeći smjernice koje je dala Carol Gray. Članovi osoblja trebali bi dosljedno čitati priču djetetu i/ili s njim tijekom razdoblja od nekoliko dana. Primjerak za upotrebu kod kuće također je koristan. Kada se nove aktivnosti planiraju dovoljno unaprijed, preporučuje se priprema socijalne priče slijedeći smjernice koje je dala Carol Gray.
- Video najava: Video snimljena aktivnost pokazala se učinkovitom u poučavanju novih vještina djece s autizmom (Schreibman i Whalen, 2000.), a nedavno se koristi za pripremu djece za nadolazeće događaje. Na primjer, idite na lokaciju s video kamerom i prođite kroz korake koji će biti potrebni tijekom snimanja i pružite jednostavnu naraciju od jedne do četiri minute o procesu i zahtjevima. Na primjer, ako planirate izlet u zoološki vrt, posjetite zoološki vrt te, dok snimate video, objasnite aspekte onoga što će se tamo dogoditi kao što su vožnja vlakom, korištenje novih zahoda i jedenje u restoranu. Nakon snimanja videozapisa, pokažite ga djetetu nekoliko puta kako biste ga pripremili za događaj. Istraživanja su pokazala da se pri korištenju videozapisa na ovaj način, kod djece s PSA-om, ometajuće ponašanje uvelike smanjilo jer su rutine postale predvidljivije.
- Poučite djecu alternativnim načinima izražavanja emocija, kao što je korištenje vizualnih kartica emocija ili tablice osjećaja.
- Potaknite korištenje umirujućih strategija, poput dubokog disanja ili pauze, kada se osjećate preopterećeno.

Strategije intervencija za izazovna ponašanja:

- Pokušajte preusmjeriti dijete na umirujuću aktivnost ili potaknite korištenje vještina suočavanja kao što su duboko disanje ili fraze za monolog (na primjer,

"Već sam prošao kroz promjenu i mogu to učiniti opet."). Pohvalite dijete ili iskoristite druge nagrade za suočavanje s promjenama.

- Ako se izazovna ponašanja pojave tijekom provođenja aktivnosti, svakako zaštitite svu djecu. Smanjite pažnju koju posvećujete izazovnim ponašanjima. Umjesto toga, dajte jasne izjave hvaleći djecu koja se upuštaju u željena ponašanja.
- Koristite vizualni raspored ili ploču "Prvo/zatim" kako biste bili sigurni da dijete razumije što se sljedeće događa
- Ako se izazovno ponašanje pojavi tijekom prijelaza s jedne aktivnosti na drugu, svakako slijedite prijelaz na novu aktivnost. Ne dopustite djetetu da nastavi s trenutnom aktivnošću ako pokazuje izazovno ponašanje

Strategije suradnje

- **Relevantni suradnici:** Roditelji igraju ključnu ulogu u podršci učenju i razvoju svog djeteta. Ostali odgojitelji i terapeuti također mogu surađivati
- **Mogućnosti suradnje:** Ove strategije (vizualni rasporedi, mjerači vremena, najava) mogu se lako ugraditi i u kućno okruženje (npr. priprema za novu dadilju, objašnjenje da je omiljeni tablet pokvaren, odlazak u drugi restoran). Stručnjaci mogu pomoći roditeljima u prepoznavanju novih i izazovnih situacija, stvaranju materijala i modeliranju njihove provedbe.
- Kako bi potaknuli fleksibilnost, roditelji će možda htjeti uključiti novu dnevnu aktivnost u svoj vizualni raspored koja je pozitivan događaj. Na taj način dijete može naučiti da promjena može donijeti i zabavne i uzbudljive stvari!

Uključivanje tehnologije

Igre koje pomažu u suočavanju s promjenama: <https://idealvr.eu/vr-game/>
<http://www.whizkidgames.com/?game=rufusgoestoschool>

Vizualni elementi mogu se koristiti za pomoć pri prijelazu na nove aktivnosti, kao što su mjerač vremena i aplikacija za vizualni raspored:

<https://www.timetimer.com/collections/applications>.

<https://www.pictogramagenda.es/en/pictogramagenda-en/>

Aplikacije koje će vam pomoći u izradi vlastitih vizualnih rasporeda:

Izrađivač ploča: <https://goboardmaker.com/>

<https://arasaac.org/index.html>

Ishodi

1. Promatranje prijelaza s jedne preferirane aktivnosti na nepoželjnu aktivnost bez pokazivanja izazovnog ponašanja.
2. Promatranje djeteta koje tolerira neočekivanu promjenu dnevne rutine bez ikakvog izazovnog ponašanja/korištenje strategija suočavanja.

3. Prikupljeni podatci o tome koliko je puta dijete prešlo na sljedeću aktivnost/toleriralo promjenu bez izazovnog ponašanja i korištenja svojih strategija suočavanja, za razliku od broja puta kada to nije učinilo.

Datum	Prijelaz s jedne aktivnosti na drugu/ Tolerirana neočekivana promjena	Aktivnosti/ što se promijenilo?	Korištene strategije suočavanja s vizualnom podrškom	Samostalno je koristio strategije suočavanja	Izazovno ponašanje da/ne
1.3.	Ne	Pauza za matematiku	x		DA
1.3.	Ne	Zamjenski odgojitelj	x		DA
1.3.	Da	Pauza za matematiku	x		NE
1.3.	Da	Otkazan izlet		x	NE

Dodatni resursi za podršku

Korištenje vizualnih rasporeda:

<https://reachoutasc.com/the-right-way-to-use-visual-timetables/>

https://ed-psych.utah.edu/school-psych/_resources/documents/grants/autism-training-grant/Visual-Schedules-Practical-Guide-for-Families.pdf

Korištenje kartice promjene:

<https://www.autism360.com/using-change-in-routine-card-as-a-visual-tool-for-autism/>

Poučavanje emocionalne regulacije:

<https://www.healisautism.com/post/coping-strategies-teach-children-autism>

Fleksibilne naspram nefleksibilnih kartica:

<https://autismteachingstrategies.com/autism-strategies/flexibility-in-kids-with-asd-card-activity-to-teach-this-social-skill-to-children-on-the-autism-spectrum/>

Aktivnost 12: Korištenje strategija suočavanja s izazovnim osjetilnim situacijama

Dobni raspon: 3-6 godina

Trajanje aktivnosti: 60 minuta

Pregled i svrha

Svrha ove aktivnosti je naučiti djecu kako koristiti strategije suočavanja za upravljanje izazovnim osjetilnim situacijama. Djeca će naučiti kako prepoznati kada doživljavaju senzorno preopterećenje i kako koristiti različite strategije suočavanja kako bi se osjećali ugodnije. Ova aktivnost pomoći će djeci da razviju samosvijest i vještine samoregulacije koje će im dobro služiti tijekom cijelog života.

Ciljevi

1. Djeca će moći prepoznati situacije koje mogu uzrokovati senzorno preopterećenje.
2. Djeca će moći objasniti najmanje dvije strategije suočavanja za upravljanje senzornim preopterećenjem.
3. Djeca će moći pokazati kako koristiti barem jednu strategiju suočavanja u simuliranoj situaciji senzornog preopterećenja.

Potrebni materijali

- Senzorne igračke (npr. *fidgeti*, loptice za stres itd.)
- Slušalice za poništavanje buke (antifoni)
- Tihi prostor ili područje prilagođeno osjetilima
- Papir i markeri
- Slikovnice ili knjige o senzornoj obradi
 - "Dobro jaje predstavlja: Veliki jajni pejzaž!" Joryja Johna
 - "Stablo grljenja: Priča o otpornosti" Jill Neimark
 - "Preglasno, presvijetlo, prebrzo, preusko: Što učiniti ako se morate braniti od pretjerano stimulirajućeg svijeta" Sharon Heller
 - "Arnie i njegovi školski alati: jednostavna osjetilna rješenja koja grade uspjeh" Jennifer Veenendall
 - "Razlog zbog kojeg skačem: Unutarnji glas trinaestogodišnjeg dječaka s autizmom" Naokija Higashide

Aktivnosti poučavanja

- Uvod (5 minuta):
 - Započnite čitanjem slikovnice skupini o senzornoj obradi.
 - Upitajte djecu jesu li ikada doživjeli situaciju u kojoj su se osjećali preplavljeni svojim osjetilima (npr. glasni zvukovi, jaka svjetla itd.)
 - Objasnite da se ponekad naša osjetila mogu činiti preopterećenima i da je važno znati što učiniti kada se to dogodi.
- Rasprava (10 minuta):
 - Zatražite djecu da iznesu situacije koje im uzrokuju osjetilno preopterećenje.
 - Zapišite njihove odgovore na papir.
 - Razgovarajte s djecom o različitim strategijama suočavanja koje mogu koristiti u tim situacijama (npr. pauza u tihom prostoru, korištenje senzornih igračaka, nošenje antifona itd.)
 - Zapišite strategije suočavanja na papir.
- Aktivnost (30 minuta):
 - Rasporedite djecu u male skupine.
 - Svaka će skupina dobiti senzornu igračku i zamolite ih da simuliraju situaciju u kojoj osjećaju osjetilno preopterećenje (npr. skupina djece koji ispuštaju glasne zvukove).
 - Potaknite djecu da koriste strategije suočavanja koje su naučili u raspravi kako bi upravljali svojim senzorno preopterećenjem.
 - Nakon simulacije, neka djeca podijele koje su strategije suočavanja koristili i kako su se osjećali nakon toga.
- Završetak (10 minuta):
 - Ponovno okupite djecu i zatražite od svakoga da iznese jednu strategiju suočavanja koju su danas naučili.
 - Potaknite djecu da vježbaju korištenje ovih strategija suočavanja kad god osjete senzorno preopterećenje.

Diferencirana uputa

Razina 1 (djeca s naprednim vještinama):

- Potaknite znatiželju: Umjesto tradicionalnog predavanja potaknite interes djece predstavljanjem teme kao odskočne daske za istraživanje. Dopustite im da odaberu područja koja pobuđuju njihovu znatiželju unutar teme (npr. istraživanje kako funkcionira ljudsko uho i stvaranje modela, uranjanje u fascinantni svijet okusnih pupoljaka i osmišljavanje eksperimenta s testom okusa ili istraživanje različitih tekstura i njihove primjene u svakodnevnom životu). To potiče angažman djece.
- Višeslojne aktivnosti: Prilagodite različite stilove učenja i razine razumijevanja nudeći razne aktivnosti. Napredna djeca mogu dublje zaroniti u složene teme (npr.

istraživanje specifičnih poremećaja senzorne obrade i njihovih karakteristika), stvoriti razrađene mehanizme suočavanja (npr. dizajniranje prototipa prsluka s utezima ili antifona) ili istražiti specifične poremećaje. Za djecu kojima je potrebna dodatna podrška, osigurajte višeslojne aktivnosti koje raščlanjuju složene koncepte na manje korake (npr. usklađivanje slika osjetila s njihovim funkcijama ili stvaranje jednostavnog osjetilnog kolaža).

- **Senzorni detektivi:** Potaknite djecu da postanu senzorni detektivi! Provedite "senzornu reviziju" njihovog okruženja (skupina, blagovaona, igralište). Oni mogu identificirati potencijalne okidače za sebe i druge (npr. jaka fluorescentna svjetla, glasni zvukovi, jaki mirisi) i predložiti rješenja za stvaranje prostora koji je ugodniji za osjetila (npr. prigušivanje svjetla, dodavanje materijala koji apsorbiraju zvuk, uključivanje umirujućih mirisa). Ova aktivnost potiče kritičko razmišljanje, suradnju i vještine rješavanja problema.
- **Praksa:** Učinite temu povezanom kroz studije slučaja. Prikažite djeci studije slučaja osoba s različitim poremećajima senzorne obrade (npr. disleksija, autizam). Djeca mogu analizirati izazove s kojima se suočavaju (npr. poteškoće u obradi zvukova, osjećaj preopterećenosti u prepunim prostorima) i osmisliti učinkovite strategije suočavanja prilagođene svakom slučaju (npr. korištenje antifona, *fidgeta* ili uzimanje kratkih pauza). To potiče empatiju i razumijevanje za različita osjetilna iskustva.
- **Kreativni izazov:** Potaknite kreativnost izazovom! Postavite problem iz stvarnog svijeta: izradite senzorni alat za određeno okruženje (npr. skupina, knjižnica, čekaonica) uzimajući u obzir različite potrebe djece. Djeca mogu koristiti umjetnički pribor ili digitalne alate za dizajniranje prototipova svojih alata (npr. uključujući alate za *fidget*, antifone, umirujuće mirise, utege za krilo). Ova aktivnost integrira principe kreativnog razmišljanja i omogućuje djeci da svoje znanje primijene na praktičan način.
- **Prikaz strategija suočavanja:** Potaknite djecu da razviju vlastite jedinstvene strategije suočavanja izvan osnovnih tehnika (npr. duboko disanje, brojanje). Djeca mogu izraditi kratke prezentacije ili infografike u kojima prikazuju svoje strategije (npr. crtanje stripa koji prikazuje umirujuću rutinu ili stvaranje videozapisa koji demonstrira tehniku masaže točkama pritiska) i podijeliti ih sa skupinom. To potiče osjećaj zajedništva, omogućuje im da uče jedni od drugih (npr. otkrivanje novih tehnika smirivanja) i slavi raznolikost mehanizama suočavanja.

Razina 2 (djeca s razvojno primjerenim vještinama):

- **Pomoć za uspjeh:** Pružite dodatnu podršku djeci kojima je potrebna. To može uključivati:
 - **Jasnu komunikaciju:** Koristite jednostavan i sažet jezik tijekom cijele aktivnosti. Podijelite složene upute na manje korake (npr. "Prvo, skupite svoje materijale. Zatim pažljivo slušajte upute.").

- Vizualna pomagala i demonstracije: Uključite vizualna pomagala (npr. grafikone, dijagrame, slike) i demonstracije kad god je to moguće kako biste poboljšali razumijevanje i pamćenje.
- Vrijeme čekanja i pozitivno potkrepljenje: Omogućite djeci dodatno vrijeme za obradu informacija i odgovor. Ponudite pozitivno potkrepljenje i pohvalite polaznike za njihovo sudjelovanje (npr. »Sjajno slušanje!« ili »Vidim da se jako usredotočuješ.«) kako biste izgradili samopouzdanje.
- Fizičku podršku i ohrabrenje: Koristite pozitivan govor tijela (npr. osmijehe, kimanje) i budite strpljivi. Proslavite male uspjehe (npr. »Savršeno si dovršio/la taj korak!«) i ponudite ohrabrenje tijekom cijele aktivnosti. Suradujte s roditeljima ili terapeutima kako biste identificirali sve specifične fizičke poticaje koji mogu biti od pomoći pojedinoj djeci (npr. nježan dodir ramena ili stisak ruke).
- Individualizirane strategije suočavanja: Predložite specifične strategije suočavanja na temelju njihovih senzornih potreba (npr. *fidgeti* za djecu koja traže taktilni podražaj, antifoni za djecu koja su osjetljiva na zvukove). Suradujte s roditeljima ili terapeutima kako biste individualizirali prijedloge tijekom aktivnosti. Stvorite senzorni kutak u skupini kao siguran prostor za djecu koja se osjećaju preopterećeno (npr. opskrbljeni umirujućim aktivnostima i senzornim igračkama koji su lako dostupni).
- *Fidget* alati: Omogućite djeci pristup odabranim *fidget* alatima

Razina 3 (djeca kojoj je potrebna dodatna podrška):

Strategije razine 3 pružaju intenzivnu podršku djeci kojoj je potrebna dodatna struktura i individualizirani pristupi za upravljanje svojim potrebama senzorne obrade.

- Vizualni planovi: Razvijte individualizirane vizualne rasporede koristeći slike, simbole ili čak stvarne predmete koji predstavljaju dnevne aktivnosti i potencijalne osjetilne okidače. Uključite vizualne elemente za strategije suočavanja koje djeca mogu koristiti tijekom prijelaza ili izazovnih situacija (npr. slika antifona za glasne aktivnosti, slika lopte za stiskanje za djecu koji traže taktilni podražaj). To pruža predvidljivu strukturu i jasnu referentnu točku za djecu tijekom dana, pomažući im da se učinkovitije snalaze u vrtićkom okruženju.
- Prvo/zatim ploče s akcijskim slikama: Iskoristite prvo/zatim ploče s vizualnim elementima za prenošenje očekivanja. Na primjer, ploča prvo/zatim, može prikazivati sliku djeteta koje mirno sjedi, nakon čega slijedi slika željene aktivnosti (igranje s blokovima). To pomaže djeci da razumiju očekivanje od korištenja strategije suočavanja (mirno sjedenje) prije nego što se uključe u željenu aktivnost (igranje).
- Aktivne pauze po izboru: Integrirajte aktivne pauze s umirujućim aktivnostima prilagođenim preferencijama djeteta. Ponudite razne izbore za zadovoljavanje različitih senzornih potreba. Neka bi djeca mogla imati koristi od energetskih aktivnosti poput trampolina, dok bi drugi mogli preferirati tiše opcije poput masaže

dubokim pritiskom ili joge. To omogućuje djeci da oslobode energiju na način koji ih smiruje i preusmjerava ih na nastavak učenja.

- Praktično istraživanje senzornih alata: Izradite senzornu kutiju ispunjenu predmetima s različitim teksturama, umirujućim mirisima i antifonima. Dopustite djeci da istražuju kutiju tijekom dana i eksperimentiraju s onim što im se čini umirujućim i korisnim. Ovakvo istraživanje osnažuje djecu da otkriju vlastite osjetilne preferencije i identificiraju alate koji mogu podržati njihovu regulaciju.
- Vođenje samoregulacije: Pružite jasne i sažete verbalne upute za usmjeravanje djeteta u prepoznavanju okidača i odabiru strategija suočavanja. Na primjer, ako se čini da je dijete preplavljeno bukom, možete upitati: »Osjećaš li se preplavljeno bukom? Želiš li isprobati antifone?" To pomaže djeci da razviju samosvijest i vještine za samostalno upravljanje svojim osjetilnim potrebama.
- Alternativne metode komunikacije: Za djecu s ograničenom verbalnom komunikacijom koristite komunikacijski sustav za razmjenu slika (PECS) ili druge alternativne komunikacijske metode kako biste im omogućili da izraze svoje senzorne potrebe i zatraže specifične strategije suočavanja. Na primjer, dijete bi moglo koristiti PECS karticu sa slikom slušalica kako bi naznačio da mu je potrebna pauza od buke. To osigurava da sva djeca imaju glas u komuniciranju svojih osjetilnih iskustava i traženju podrške koja im je potrebna.
- Poučavanje tehnika samoregulacije: Naučite djecu jednostavnim tehnikama samoregulacije kao što su vježbe dubokog disanja, brojanje (npr. polako brojanje do 10) i progresivno opuštanje mišića. Redovito vježbajte ove tehnike kako bi ih djeca mogla samostalno koristiti za upravljanje podražajima iz okoline i svojim emocijama.
- Socijalne priče s personaliziranim scenarijima: Izradite socijalne priče sa slikama ili vizualnim elementima koji prikazuju djecu kako identificiraju svoje okidače, komuniciraju svoje potrebe pomoću PECS-a ili odabrane komunikacijske metode i prakticiraju strategije suočavanja. Personalizirajte scenarije kako bi odražavali situacije iz stvarnog života s kojima bi se djeca mogla susresti (npr. odlazak u blagovaonu, sudjelovanje u grupnim aktivnostima). To pomaže djeci da razviju socijalno-emocionalne vještine i prakticiraju samozastupanje u različitim okruženjima.

Razina 4 (djeca kojima je potrebna velika pomoć i s ograničenim komunikacijskim vještinama):

Razina 4 pruža najintenzivniju razinu podrške djeci kojima je potrebna značajna pomoć u upravljanju njihovim potrebama senzorne obrade.

- Dekodiranje neverbalnih znakova: Naučite se usredotočiti na neverbalnu komunikaciju. Promatrajte i reagirajte na izraze lica, govor tijela i vokalizacije djece (npr. vrpoljenje, cviljenje) kako biste identificirali potencijalne senzorne okidače i znakove uznemirenosti prije nego što eskaliraju. Ovaj proaktivni pristup omogućuje vam ranu intervenciju i pružanje odgovarajuće podrške.

- Individualizirano senzorno istraživanje: Pružite mogućnosti za individualno istraživanje senzornih kutija zadovoljavajući razinu udobnosti i preferencije svakog djeteta. Neka djeca mogu u početku tolerirati samo određene teksture ili zvukove. Poštujte njihove granice i postupno uvodite nova osjetilna iskustva kako bi im bilo ugodnije.
- Fizička podrška i pomoć: Ponudite fizičku podršku i pomoć prema potrebi kako biste dijete usmjerili prema umirujućim aktivnostima ili preferiranim strategijama suočavanja. Na primjer, možete nježno voditi dijete koje se osjeća preopterećeno do osjetilnog kutka ili mu pomoći da stavi slušalice. Važno je koristiti pozitivno pojačanje i objasniti svoje postupke tijekom cijelog procesa.
- Senzorno mapiranje: U suradnji s terapeutima izradite senzornu kartu za svako dijete. Ova karta vizualno identificira senzorne okidače (npr. jaka svjetla, glasne zvukove) u različitim okruženjima (soba, blagovaona, igralište) i predlaže mehanizme suočavanja za svaki okidač. To omogućuje djeci da se proaktivno snalaze u svojoj okolini.
- Predvidljive rutine: Uspostavite predvidljive rutine i rasporede tijekom dana. Osigurajte vizualne znakove (npr. slikovne kartice, mjerači vremena) kako biste signalizirali prijelaze između aktivnosti, što može biti posebno izazovno za djecu s poteškoćama u senzornoj obradi.
- Tehnike desenzibilizacije: Za neku djecu postupno izlaganje toleriranim razinama senzornih okidača može biti od pomoći. To treba učiniti pod vodstvom senzornog terapeuta kako bi se osiguralo sigurno i kontrolirano okruženje.
- Alati s utezima: Ponudite prsluke s utezima, jastučice za krilo ili pokrivače za djecu koja imaju koristi od dubokog pritiska. Blagi pritisak može imati umirujući učinak i poboljšati fokus.
- Aktivne pauze: Integrirajte kratke aktivne pauze tijekom dana posebno dizajnirane za potrebe djeteta. Neka djeca mogu imati koristi od aktivnog kretanja u određenom prostoru, dok bi drugi mogli zahtijevati mirnije mogućnosti kretanja poput istezanja ili joga položaja.
- Izbor i kontrola: Kad god je to moguće, ponudite djeci izbor koji se odnosi na njihove senzorne potrebe. To može uključivati odabir željenog alata za vrpoljenje, odabir umirujuće aktivnosti tijekom pauze ili odabir drugog stila slušalica za poništavanje buke. Osnaživanje djece u izborima potiče osjećaj kontrole i samoregulacije.
- Socioemocionalno učenje: Integrirajte aktivnosti socioemocionalnog učenja (SEL) kako biste pomogli djeci da prepoznaju svoje emocije, učinkovito komuniciraju svoje osjetilne potrebe i razviju mehanizme suočavanja. Scenariji igranja uloga mogu biti koristan alat za vježbanje vještina samozastupanja.

Dodatne bihevioralne strategije

- Očekivani izazovi u ponašanju:
 - Neka djeca mogu imati poteškoća prepoznati senzorno preopterećenje.

- Neka djeca mogu imati poteškoća sa samostalnim korištenjem strategija suočavanja.
- Preventivne strategije:
 - Koristite vizualna pomagala kako biste pomogli djeci da prepoznaju kada doživljavaju senzorno preopterećenje.
 - Pružite djeci prilike da vježbaju korištenje strategija suočavanja u sigurnom i poticajnom okruženju.
- Strategije intervencije za izazovna ponašanja:
 - Pružite individualnu podršku djeci kojima je potrebna intenzivnija podrška za samoregulaciju.
 - Koristite pozitivno potkrepljenje kako biste potaknuli djecu da samostalno koriste strategije suočavanja.

Strategije suradnje

- **Relevantni suradnici:**
 - Senzorni terapeut
 - Logoped
 - Stručni suradnici
- **Mogućnosti suradnje:**
 - Pozovite relevantne stručne suradnike da promatraju aktivnost i daju povratne informacije.
 - Surađujte sa senzornim terapeutima i logopedima kako biste razvili individualizirane strategije suočavanja za djecu s poremećajima senzorne obrade.

Uključivanje tehnologije

Postoji nekoliko načina na koje možete uključiti tehnologiju u podučavanje strategija suočavanja s izazovnim senzornim situacijama:

- **Koristite obrazovne aplikacije** koje pomažu djeci da prepoznaju i upravljaju senzornim preopterećenjem:
 - Senzorni govor (Sensory Speak Up): Ova aplikacija pomaže djeci s problemima senzorne obrade da prepoznaju i komuniciraju svoje osjetilne potrebe pružajući im vizualni poticaj da izraze kako se osjećaju.
 - Calm Counter: Ova je aplikacija osmišljena kako bi pomogla djeci da upravljaju svojim emocijama, uključujući senzorno preopterećenje, pružajući im vizualni prikaz njihovog emocionalnog stanja.
 - Dišite, razmišljajte, radite sa Sezamom: Ova aplikacija koristi likove iz Ulice Sezam kako bi djecu naučila strategijama suočavanja s izazovnim situacijama, uključujući senzorno preopterećenje.
- **Iskustva virtualne stvarnosti** za simulaciju situacija senzornog preopterećenja.

- Virtualna stvarnost može pružiti sigurno i kontrolirano okruženje za vježbanje korištenja strategija suočavanja i razvijanje vještina samoregulacije.
- Na primjer, djeca bi mogla koristiti slušalice za virtualnu stvarnost za simulaciju bučnog ili prepunog okruženja i vježbati korištenje slušalica ili drugih strategija suočavanja.
- **Videozapisi i mrežni resursi**
 - Na internetu je dostupno nekoliko videozapisa koji pomažu djeci da razumiju probleme senzorne obrade i pružaju strategije suočavanja za upravljanje senzornim preopterećenjem.
 - "Poremećaj senzorne obrade: što je to i kako pomoći" Understood.org (<https://www.understood.org/en/learning-attention-issues/child-learning-disabilities/sensory-processing-issues/sensory-processing-disorder-what-it-is-and-how-to-help>)
 - "Objašnjenje senzornog preopterećenja" od strane Asperger/Autism Network (https://www.youtube.com/watch?v=Lr4_d0orQUc)
 - "Poremećaj senzorne obrade: strategije suočavanja" Nacionalnog centra za poteškoće u učenju (<https://www.youtube.com/watch?v=3Mg5hPTnKuY>)
 - "Poremećaj senzorne obrade: informacije i strategije za školu" STAR Instituta za poremećaje senzorne obrade (<https://www.youtube.com/watch?v=9mBtHIPvLAM>)
 - "Poremećaj senzorne obrade: strategije za učitelje" Understood.org (<https://www.understood.org/en/school-learning/partnering-with-childs-school/instructional-strategies/sensory-processing-disorder-strategies-for-teachers>)
 - Također možete koristiti mrežne resurse za izradu interaktivnih aktivnosti ili kvizova kako biste ojačali učenje i provjerili razumijevanje djeteta.
 - Kahoot: <https://kahoot.com/>
 - Kviz: <https://quizlet.com/>
 - Kviziz: <https://quizizz.com/>
 - Google obrasci: <https://www.google.com/forms/about/>
 - Edpuzzle: <https://edpuzzle.com/>
 - Nearpod: <https://nearpod.com/>
 - BrainPOP: <https://www.brainpop.com/>
 - Zajedničko osvjetljenje: <https://www.commonlit.org/>
 - Newsela: <https://newsela.com/>

Ishodi

Koraci za provjeru razumijevanja djece:

1. Promatrajte djecu tijekom aktivnosti kako biste bili sigurni da pravilno koriste strategije suočavanja.

2. Zatražite djecu da objasne strategiju suočavanja koju su naučili na kraju aktivnosti.

Dodatni resursi za podršku

Internetske stranice/poveznice na druge korisne resurse o ciljanoj temi:

- Dijete koje nije sinkronizirano: Prepoznavanje i suočavanje s poremećajem senzorne obrade, Carol Stock Kranowitz
- Senzorna obrada 101 Dayne Abraham, Claire Heffron i Pamele Braley
- <https://www.understood.org/en/learning-thinking-differences/child-learning-disabilities/sensory-processing-issues/10-sensory-processing-red-flags-to-watch-for-in-young-kids>
- <https://www.thesensorspectrum.com/>
- <https://www.sensorysmarts.com/>
- <https://www.spdstar.org/>
- <https://www.spdclinic.com/>
- <https://theinspiredtreehouse.com/>
- <https://www.yourkidsot.com/>
- <https://www.theotttoolbox.com/>
- <https://www.nspt4kids.com/>
- <https://childmind.org/>